

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת כי תשא תשפ"ג

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: agedank@gmail.com

כי תשא את ראש וגו' ונתנו איש כופר נפשו (ל, יב)

הנה תיבת 'ונתנו' מוטעם בקדמא ואזלא, וי"ל דבא לרמז על מאמר חז"ל במס' שבת (דף קנ"א) אמר רבי חייא לדביתהו [לאשתו] כי אתי עניא קדים ליה ריפתא [כשבא עני הקדמי לפניו לחם] כי היכא דלקדמי לבניך [בכדי שיקדמו לחם גם לילדים שלך כשיצטרך], אמרה ליה מילט לייטית לי [שאלה אותו וכי אתה מקלל אותי?], אמר לה: גלגל הוא שחוזר בעולם ע"כ, והנה תיבת 'ונתנו' נקרא פנים ואחור, כי גם הנותן יצטרך לפעמים שיתנו לו ח"ו, וזהו שרמזה לנו התורה הקדושה ב'קדמא ואזלא' אקדמו ריפתא לעניא כי היכא דלקדמי לבניך לכן אתה הקדם ותן לו, וילך לפניך צדקך בטרם יסוב הגלגל על בניך. (קול אליהו - הגר"א)

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט וגו' (ל, יד)

הנה הטעם של התיבות העשיר לא ירבה הוא 'מונח רביעי', ויש לבאר דבא לרמז על מאמרם ז"ל במס' כתובות (דף נ' ע"א) המבזבז אל יבזבז יותר מחומשו, וזהו מונח רביעי, רצונו לומר דאף העשיר לא ירבה יותר מחמישית, רק ד' חלקים יהא מונח לעצמו, וחלק חמישי יבזבז. (קול אליהו - הגר"א) ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה. (ל, לד)

כתב רש"י ולבנה זכה - (כריתות ו) מכאן למדו רבותינו י"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני מיעוט סמים נטף ושחלת וחלבנה ג' הרי ה'. סמים לרבות עוד כמו אלו הרי עשר. ולבונה הרי י"א ואלו הן הצרי והצפורן החלבנה והלבונה מור וקציעה שכולת נרד וכרכם הרי ח' שהשכולת ונרד אחד שהנרד דומה לשכולת. הקושט והקילופה והקנמון הרי י"א. בורית כרשינה אינו נקטר אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה:

ובחז"ל ונתקן כן בסדר התפילה: ואחד עשר סמנים היו בה. ואלו הן. (א) הצרי (ב) והצפורן (ג) החלבנה (ד) והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. (ה) מר (ו) וקציעה (ז) שבלת נרד (ח) וכרכם משקל ששה עשר ששה עשר מנה. (ט) הקשט שנים עשר. (י) וקילופה שלשה. (יא) וקנמון תשעה.

ישנם ארבעה מינים המוזכרים כאן בפרשת הקטורת במפורש: הצרי (נטף), והצפורן (שחלת) חלבנה ולבונה. ממינים אלו יש להביא שבעים שבעים מנה מכל אחד, סה"כ - מניין ר"פ מנים.

עוד יש מור, קציעה, שכולת נרד וכרכום שמכל אחד מהם יש להביא ששה עשר מנה, סה"כ - מניין ס"ד מנים. בנוסף יש לנו קשט - שנים עשר. ועוד קלופה - שלשה וקנמון - תשעה סה"כ מניין כ"ד מנים.

שאלות לפי א' ב' על הפרשה - עם רש"י. (מהרב מ. אלינגר)

- א. מקטירים, מתוך חגיגת הפסח (לד, כה). ב. פירוש "כנו" (ל, יח) התעכב (לב, א). ג. אחד הדברים הכלולים במשמעות "לצחק" (לב, ו). ד. משמעות "כיוור" (ל, יח). ה. 12 לוג - נקראים (ל, כד) מצוה, ששיעורה נלמד מפרדיון הבן (לד, כ). ו. מה נקרא "גרי" (לד, כו). ז. ממילה זו, מובן שהראה לו מטבע של אש (ל, יג). ח. משמעות (בשמים) ראש (ל, כג). ט. מה עשה משה, עם העגל אחרי השריפה (לב, כ). י. רחצו הכהנים, מהכיוור (ל, כא). יא. מה זה "עדריו" (לג, ד). יב. מה אמר אהרן לעם, כשביקשו אלהים (2 מילים) (לב, כד). יג. פירוש המילה "גרה" (ל, יג) משמעות "תקופה" (לד, כב). יד. מה רצה משה, שהשם יזכור לאברהם (לב, יג). טו. אחר מפירושי המלה "חרט" (לב, ד). ע. גורם מגיפה מחמת ספירה (ל, יב) מותר מהתורה לבשל בשרו בחלב (לד, כו). פ. מגולה (התגלה קלונו) (לב, כה). צ. נָטַף - בלשון חכמים (ל, לד). ק. משמעות המלה "תשא" (ל, יא) 24 כאלו - לכלה (לא, יח). ר. מומחה לערבוב חומרים (ל, כה). ש. גנות - חרפה (לב, כה) מארבע הפרשיות (ל, יא-טז). ת. הַבְּנֵת דבר מתוך דבר (לא, ג)

שאלות לפי א' ב' על הפרשה - בלי רש"י. (מהרב מ. אלינגר)

- א. ממנו עשויים לוחות הברית (לא, יח). ב. מצוה הנסמכת לאיסור בשר בחלב (שתי מקומות) (לד, כו). ג. עם (לב, י). ד. עני (ל, טו). ה. כמות שמן זית לשמן המשחה (ל, כד). ו. "והתפלל" (לב, יא). ז. פנו, טעו (לד, טו). ח. מעמי הכנעני (לד, יא). ט. תרגום של "שחלת" (ל, לד). י. שבטו של אורי בן חור (לא, ב). יא. ממנו רוחצים, הכהנים, ידיהם ורגליים (ל, יח). יב. אחד מסממני הקטורת (ל, לד). יג. מעורב (ל, לה). יד. שומר (לד, ז). טו. שם כולל לבשמים (ל, לד). ע. תכשיטם (לג, ו). פ. "נמנים" (ל, יד). צ. ממשפחות הבהמה (לד, ג). ק. קול המצער (לב, יח). ר. חשובים (ל, כג). ש. ימי העבודה (לד, כא). ת. תעשה לבכור בניך (לד, כ)

מאוצרות המגידים

מסירות נפשו של אהרן בחטא העגל

ויאמר אלהם אהרן פרגו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם... ויקח מידם ויצר אתו בחרט ועשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל... וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר (לב, ב-ה)

וירא אהרן - דברים הרבה ראה אהרן; ראה חור בן אחותו, שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו 'ויבן מזבח לפניו' - ויבן מזבח לפניו. ועוד ראה ואמר: מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר: אם הם בונים אותו המזבח, זה מביא צרור וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתן נעשית בבית אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא (רש"י)

תמיהה גדולה ומפורסמת בפרשה זו של חטא העגל, היא: כיצד יתכן הדבר שאהרן הכהן עשה את העגל!

ואמנם, כפי שמביא כאן רש"י, הוא עשה זאת לפי שראה שבני ישראל הרגו את חור שניסה להוכיחם.

לפני עליית משה רבנו להר לקבל את הלוחות, הודיע לבני ישראל שאהרן וחור ינהיגו אותם בינתיים: "והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם" (כד, יד) - מי שבהעדר ירצה לברר הלכה או הנהגה כלשהי, יגש לאהרן ולחור, הם יהיו הנציגים שלי [- של משה רבנו].

עברו ארבעים יום, ולפי חשבונם של ישראל משה רבנו היה כבר צריך לרדת מההר - ולא ירד. לאמתי של דבר חשבונה היה מוטעה ועדיין לא היה צריך לרדת (כי הם סברו בטעות שארבעים יום "אין לילו עמו" ובאמת גם הלילות נכללו בחישוב זמן חזרתו). אבל על כל פנים כך הם סברו, ואם אינו יורד - סימן שהוא מת. מה גם שהשטן הראה להם שכביכול מלאכי השרת נושאים את מטתו של משה רבינו שהיה מת.

באו אפוא לחור ואמרו לו: 'משה מת, עשה לנו אלהים שאותו נעבוד!' אמר להם: 'אי אפשר, זוהי עבודה זרה ואינני מוכן לעשות עבודה זרה!' בני ישראל אימרו עליו שיהרגוהו אם לא יענה לבקשתם, וכשעמד בסרובו - הרגוהו!

אחר כך פנה העם לאהרן ואמר לו "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו". ומספרת התורה: "וירא אהרן". מה הוא ראה? - ראה חור בן אחותו, שהיה מוכיחם והרגוהו", אמר: עכשיו יהרגו גם אותי. מה עושים?

בתחילה ניסה אהרן "להרויח זמן". אמר להם: "פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם", חשב שהם יסרבו לתת. אך מאומה לא עזר לו ולבסוף, בלית ברירה, נאלץ לעשות את העגל!

והתמיהה, כאמור, צפה ועולה: כיצד ניתן להבין את התנהגות אהרן בעשית העגל? ואם נחמד את השאלה [כפי שנשאלתי פעם על ידי יהודי רחוק משמירת תורה ומצוות: הלזאת תקרא מנהיגות? חור היה מנהיג אמיתי. כשאיימו עליו שיהרגוהו, אמר: בבקשה, תהרגוני, לא אעבור על עקרונותי! ואהרן, כך נכנע לגחמותיו של העם?! מדוע לא מסר אף הוא את נפשו על קיום מצוות התורה!...]

התמיהה מתחזקת ומתעצמת ביותר. משום שלאחר מכן זכה אהרן בתפקיד הנכבד של הכהונה הגדולה - תפקיד בו לוקחים חלק פעיל בכפרת העוונות לעם ישראל. הכיצד? האם על 'מנהיגות' שכזו עוד מגיע שכר רב כל כך?!

אכן פרשה לכאורה סתומה, אולם טמון בה עומק מופלא, וכדי להבין פשרה נקדים סקירה הסטורית של ארועים אשר התרחשו בדורות מאוחרים יותר.

בהגיע יהואש לגיל שבע, "שלח יהוידע ויקח את שרי המאות לכרי ולרצים ויבא אתם אליו בית ה' ויכרת להם ברית וישבע אתם בבית ה' וירא אתם את בן המלך" יהוידע הכהן הגדול קרא לשרי מלכות יהודה, והראה להם את יהואש, בן אחיזהו המלך, ויחד עמם עשה "הפיכת חצר". הרגו את המלכה עתליה והמליכו את יהואש.

"בן שבע שנים יהואש במלכו", וכמובן מכאן והלאה כל מה שיהוידע הכהן הגדול אמר ליהואש לעשות הוא עשה. הוא חייב לו את חייו.

וכך נמשך הדבר במשך ארבעים שנה, אבל אחרי ארבעים שנה, כשיהואש היה כבר בן ארבעים ושבע, "ויזקן יהוידע וישבע ימים וימות בן מאה ושלושים שנה במוותו" (דברי הימים ב כד, טו), ומיד אחרי כן מסופר: "ואחרי מות יהוידע באו שרי יהודה וישתחוו למלך, אז שמע המלך אליהם". מה הוא שמה? מה הם אמרו לו?

חז"ל (שמות רבה ח, ב) מגלים לנו את הסוד: "מהו 'וישתחוו למלך' - שעשאוהו אלוה. אמרו לו: אילולי שאתה אלוה לא היית יוצא לאחור שבע שנים מבית קדשי הקדשים".

באו שרי יהודה ואמרו ליהואש: "אדוננו המלך, יש לנו קושיה חזקה".

"מהי?" שאל יהואש, והם הסבירו: "הלא פסוק מפורש הוא בתורה: 'והזר הקרב יומת' (במדבר א, נא). אדוננו המלך, הלא אתה מזרע דוד, משבט יהודה, הנך זר לכהונה, כיצד יתכן אפוא שבמשך שש שנים שהיית בעלית קדשי הקדשים ויצאת משם חי?! הרי היית צריך למות מזמן!"

יהואש לא ידע מה לענות להם. "נו, מה התשובה?" שאל.

ולמה? לפי שאיתא במגילה (כ"א). דעד רבן גמליאל היו לומדים מעומד אבל תלמידים שאין תוכם כברם צריכים ספסל...

כן מביאים המפרשים שהאיך ידע השומר איזה תלמיד תוכו כברו? אלא שהתלמיד ש"באמת" רצה ללמוד כבר מצא דרך להיכנס...

(צינוני תורה)

והביטו אחרי משה (לג, ח)

בירושלמי [ביכורים ג, ג] יש דורשין לשבח אמרו אשריו שזכה לך, ויש דורשין לגנאי, אכל מדילן (משלנו) ושתה מדילן. והוא תמוה דאפילו ריקים ופוחתים לא יאמרו כן. וני"ל דרך הלצה, כי שניהם אמת, החשובים וזקנים שבהם היו מקנאים למשה במחנה שזכה למדרגה כזו אשר לא זכה שום איש ישראל. וע"ז אמרו האחרים כל אחד יוכל לזכות לך אם לא ידאג על פרנסתו וישב שקט ושאנן. וכמו שאומרים עמי הארץ כי גם הם היו עולים למדרגת רב ומורה וגם המה היו יראי ד' כ"כ אם היו מספיקים להם כדי ספוקם וישבו בביתם...

"ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר" [שם, י"ט],

העולם מקשה למה רק כשהוא ראה את העגל אז הוא שיבר את הלוחות? הרי הקב"ה כבר אמר לו לך רד כי שיחת עמך סרו מהר מן הדרך אשר ציינתי עמהם ועשו עגל מסכה. לשמוע מהקב"ה אין לך ידיעה מוחלטת בלי שום צל של ספק כמו שנביא שומע דבר ה', אז מה התחדש לו כשהוא ראה את העגל ומחולות מעבר למה שהקב"ה אמר לו.

יש את המהלך הידוע של הספורנו "וירא את העגל ומחולות", הקב"ה לא אמר לו שהיה מחולות, הוא אמר לו שהיה רק עגל. עגל לבד עוד יכול להיות להם תקנה, אבל כשהוא ראה שהעגל הולך יחד עם מחולות, לא רק שהם חוטאים אלא הם שמחים בחטא, הוא מביא על כך את הפסוק בירמיהו [יא טו] "כי רעתני תעלוזי" כששמחים עם החטא זה נקרא שדבוקים בחטא. אם דבוקים בחטא אז הוא ידע שאין שום תקנה, רק לזעזע, לשבור את הלוחות. כך אומר הספורנו.

כנגד זה כתוב בספרים הקדושים שאדם שחוטא יש לו איזה קרעכץ, הוא חוטא אבל יש לו איזה קרעכץ בחטא, יש לו איזה אנחה, משהו מרגיש לא טוב. כמה שהוא מרגיש יותר מריר עם החטא אז זה מוריד, זה קוצץ כנפיים מהמלאכי חבלה שנבראים מהחטא. מה שהוא מרגיש יותר מרירות. ולהיפך, כשהוא שמח בחטא אז זה מעצים את החטא.

הר"ן אומר למה אשם תלוי יותר חמור מחטאת ודאי? חטאת ודאי, אדם שאכל חלב ודאי יכול להביא קרבן בפרוטה, אשם תלוי צריך בשני סלעים. כי אדם שחטא ודאי יש לו יותר מרירות מאדם שבספק אם חטא, כיון שבספק הוא תולה שהוא באמת לא חטא. זה גם הטעם שמבואר בראשונים למה המלכין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, איך הוא יותר חמור משופך דמים? מקסימום שיהיה בדרגה של שפיכות דמים. אומר הרבינו יונה, אדם שרוצח מרגיש הרבה נקיפות הלב, מלכין פני חברו ברבים הוא לא מרגיש נקיפות לב כמו רוצח, לכן זה הרבה יותר חמור.

על כל פנים שמחה של עבירה זה נורא נוראות וכמו שיש קרעכץ זה מוריד מחומרת החטא אותו הדבר להיפך, שמחה של מצוה מה שיותר שמחים במצוה אז זה מעלה את הערך של המצוה פי כמה וכמה. כך כתוב בקדמונים, עיקר מעלת השמחה של מצוה זה עוד יותר מעלה מהמצוה עצמה.

האר"י הקדוש העיד על עצמו [כך מובא כמדו' בספר חרדים] שכל ההשגות הגדולות שהוא השיג, כיון שכל מצוה הוא היה עושה בשמחה עצומה כמוצא שלל רב, אין לנו מושג מה זה השגות של האר"י הקדוש, פעם מצאו אותו ממלמל מתוך שנת הצהריים, שאלו אותו התלמידים מה הוא מלמל, הוא אמר שמונים שנה לא יספיק לי ללמד אתכם מה שהתגלה לי עכשיו סודות בכמה דקות שנמנמתי.

(נחל אליהו)

וראית את אחרי ופני לא יראו (לג, כג)

"ל על פי רמז הנה אנו רואין כמה דברים סיבות מסיבות שונות הנעשים בארץ מתחת אשר אנו מתמיהים למה עשה השי"ת ככה אבל לאחר רבות הזמן אנו רואים ומבינים למפרע הכל כאשר לכל כל הסיבות תכלית כוונתם כי כולם ה"י הכנות כדי שתיעשה דבר גדול כזה וכאשר היתה בנס פורים הריגת ושתי ולקחת אסתר וכל הסיבות שהסביבו לדבר הזה והכל ה"י הכנה להצלת ישראל אבל קודם שנעשה פתגם המלך אין אנו מבינים רק מאמינים כי בלי ספק לא דבר רק הוא רק ממנו טעם הדבר כמוס ונעלם וזה האמונה טובה גדולה הוא לנו כי מקבלין שכר על האמונה וזה וראית את אחרי לאחר שנעשה תכלית הדבר תראה ותבין למפרע מה שהי' ומה שנעשה אבל לפני לא יראו קודם עשיית הדבר לא יראו ולא יבינו תכליתו וזה ופני לא יראו:

(חתם סופר)

ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן: (לב, לה)

יש להבין בלשון אשר עשה אהרן שנתחייבו מגפה על שהשתמשו באהרן לעשות להם עגל וקיי"ל [נדרים ס"ב]. המשמש בת"ח נעקר מן העולם ק"ו מבלצצר שהשתמש בכלי קודש שיצאו לחול, והיינו אשר עשה אהרן דייקא.

"פשוט מאד" אמרו השרים, "אתה בעצמך אלהים, ומהים הזה כולנו נתפלל אליך ונשתחוה לך". הם עשו ממנו עבודה זרה.

"אמר להם: 'כך הוא' וקבל על עצמו ליעשות אלוה" - דוקא מצא חן בעיניו להיות עבודה זרה, הוא הסכים לכהן בתור אלהים, וכך בימיו נכשלו כלל ישראל בעוון עבודה זרה.

הקב"ה שלח להם "נביאים להשיבם אל ה'" - להוכיחם ולהחזירם בתשובה, "ולא האזינו".

ואז, "ורוח אלקים לבשה את זכריה בן יהוידע הכהן ויעמד מעל לעם ויאמר להם: כה אמר האלקים, להן אתם עבריים את מצות ה' ולא תצליחו כי עזבתם את ה' ויעזב אתכם" - כיצד מסוגלים אתם להגיע לשפלות כזו - עבודה זרה, בירושלים, סמוך לבית המקדש! היתכן!?

כששמע יהואש שזכריה הנביא אומר עליו שאינו אלהים, שלח שליחים להרוגו נפש: "ויקשרו עליו וירגמוהו אבן במצות המלך בחצר בית ה'". את זכריה הנביא הכהן הגדול, הם רגמו באבנים [אגב, בספר "הצדיק רבי שלמה" מספר רבי שלמה בלו, תלמידו של ה"חפץ חיים" מה ששמע מה'חפץ חיים', שבזמן הגר"א היה אדם שנכנס בו דיבוק, וכאשר נשאל מיהו, אמר שהוא הראשון שזרק אבן על זכריה הנביא], ולא עוד אלא שאת מעשה הרצח המתועב הם עשו בבית המקדש, בעזרה, ביום הכפורים שחל בשבת!

"ולא זכר יואש המלך החסד אשר עשה יהוידע אביו עמו, ויהרג את בנו" - את זכריה, "וכמותו" - ובעת שנטה זכריה הנביא למות, "אמר: ירא ה' ויירש" - אני אינני יכול לעשות מאומה. הקב"ה - הוא זה שישפוט אתכם על הריגתי! הקב"ה אכן ראה ושמר זאת.

מספרת הגמרא (סנהדרין צו ע"ב), שאחרי קרוב למאתים שנה, נכנס נבזראדן רב הטבחים לבית המקדש [הוא נקרא "רב הטבחים" משום שהיה אחראי מטעם נבוכדנצר להרוג את היהודים בארץ ישראל, ובמסגרת תפקידו טבח ושחט מלינוי יהודים].

הוא נכנס לעזרה, ואז נגלה לפניו דמו של זכריה הנביא שהיה רותח. במשך מאתים שנה לא הפסיק דמו לרתוח בעזרה! זאת למרות שהיו שוטפים את הרצפה כל יום. מעין היה עובר בתוך העזרה והיו סותמים את החור והיה מציף את כולה. אבל דמו של זכריה הלא נשטף עם המים הללו. הוא נשאל על מקומו ורתח ללא הרף!

"אמר להו: מאי האי?" - שאל את הכהנים: מה טיבו של דם זה? "אמרו ליה: דם זבחים הוא דאישתפוף" - זה רק דם של קרבנות שנשפך על רצפת העזרה. מיד ישטפו את המקום והכל יבוא על מקומו בשלום.

"אמר להו: אייתי ואנסי אי מדמו" - אתם טוענים שזה דם קרבן? אם כך, הביאו לי את כל סוגי הקרבנות שהנכם מקריבים. שחטו לפניו את הקרבנות וראה שדמים אינו דומה לדם הרוחת שלפניו.

"אמר להו: גלו לי, ואי לא - סריקנא לכו לבשרייכו במסריקא דפרזלא" - אם לא תגלו לי את האמת של מי דם זה, אסרוק את בשרכם במסרקות של ברזל! לא היתה ברירה וגילו לו את האמת: "אמרו ליה: האי כהן ונביא הוא דאינבי להו לישראל בחורבנא דירושלם, וקטלוהו". היה לנו נביא שהיה מוכיח אותנו בדברים של שמים בעניינים רוחניים אבל הוא היה כזה שחור, כזה פנטי, לכן קמנו והרגנו אותו, לא יכולנו לסבול אותו. ומאז שרצחנו אותו הדם שלו רותח פה על הרצפה.

"אמר להו [-נבזראדן]: אנא מפייסנא ליה" - תשאירו לי את המלאכה, אני כבר אפייסו.

"אייתי רבנן קטיל עילויה - ולא נח. אייתי דרדקי דבי רב [-תינוקות של בית רבן] קטיל עילויה - ולא נח, אייתי פרחי כהונה קטיל עילויה - ולא נח". הוא הביא לשם משמנה ומסלתה של עם ישראל, את כולם שחט סמוך לדמו של זכריה הנביא - והדם לא נח. "עד די קטל עילוי התשעין וארבעה רבוא" - תשע מאות וארבעים אלף יהודים הוא הרג שם, ועדיין "לא נח".

"קרב לגביה, אמר: זכריה, זכריה! טובים שבהן אבדתיים, ניחא לך דאיקטלינהו לכלהו? - כבר הרגתי כל כך הרבה יהודים, מן המובחרים שבעמך, האם רצונך שאהרוג את כולם עד האחרון שבהם!?"

כשאמר זאת - "מיד נח" - דמו של זכריה הנביא, הכהן הגדול. כלומר, נבזראדן הבין שהכפרה על הריגת זכריה היתה צריכה להיות בהריגת כל היהודים, אלא שהדם הפסיק לרתוח עקב איומו שיהרוג את כולם. ובמלים ברורות: העונש על הריגת כהן ונביא הוא גזרת כליון מוחלט על עם ישראל, רחמנא לצלן!

בענין זה ישנו פסוק מזעזע במגילת איכה (ב, כ): "ראה ה' והביטה למי עוללת כה אם תאכלנה נשים פרים עללי טפוחים, אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא", ורש"י (על המקום) מביא את דרשת חז"ל שהיה כאן דין ודברים בין כנסת ישראל לקודשא בריך הוא:

כנסת ישראל טוענת: "ראה והביטה למי עוללת כה" - הכוונה לאמו של דואג בן יוסף שהיתה מודדתו בטפחים בכל יום ומביאה את משקלו בזבזה לבית המקדש. ובזמן הרעב הגדול לפני החורבן שחטה אותו ואכלה את בשרו. ורוח הקוד משיבתם: "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא" - וכי נאה לכם שהרגתם את זכריה בן יהוידע שהיה כהן ונביא?

אם כן נסכם: בעד הריגת כהן ונביא שלמו כלל ישראל ב"אם תאכלנה נשים פרים עללי טפוחים" ובהריגת למעלה משלושה מליון יהודים, ולא היו רחוקים מחסולו המוחלט של העם היהודי!...!

את כל זאת ידע אהרן הכהן ברוח קדשו, ועל כך נאמר: "וירא אהרן ויבן מזבח לפניו". מה הוא ראה שהביא אותו לבנות את המזבח?

"אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: ראה חור שזבוח לפניו, אמר: אי לא שמענא להו - השתא עבדו לי כדעבדו בחור, ומיכיים בי: 'אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא', ולא הויה להו תקנתא לעולם. מוטב דליעבדו לעגל, אפשר הויה להו תקנתא בתשובה" (סנהדרין ז ע"א).

אהרן ראה שאת חור הרגו בני ישראל כשסרבו לסייעם עשית העגל, ועתה, אם לא ישמע אליהם - יהרגו גם אותו כפי שהרגו את חור. ויתקיים בו "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא" ושוב לא תהיה, חלילה, תקנה לכלל ישראל. מוטב, אפוא, שיעשה את העגל ויעבדו ישראל עבודה זרה, כי על כך יכולים הם לעשות תשובה בהמשך.

נצייר לעצמנו באיזה מצב עמד אהרן הכהן: אפשרות אחת היתה שיתעקש שלא לעשות את העגל וכתוצאה מכך יהרגוהו עם ישראל, ונמצא שהוא מת על קדוה ה' ויזכה בעולם הבא למדרגה הגבוהה ביותר ["הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו" (פסחים נ ע"א)], אבל כלל ישראל, רחמנא ליצלן, ילכו לאבדון. יתקיים בהם "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא", אין להם תקוה.

האפשרות השנייה היתה, שיעשה להם את העגל, ואז מה יהיה אתו? - עתידו מחוסל, בעולם הזה ובעולם הבא. ו"ובאהרן התאנף ה' להשמידו" - זה כילוי בניים. (דברים ט, כ. וברש"י שם) - מתו שני בניו וזאת אחר שמשוה רבנו התפלל עליו, אבל במקרה כזה לכלל ישראל תהיה תקוה, כי על עוון עבודה זרה ניתן לעשות תשובה.

אהרן הכהן העדיף את כל ישראל על פני עצמו! בוא העדיף לעשות את העגל ולאבד את הכל, ובלבד שלכלל ישראל תהיה תקומה.

היש לך מנהיג גדול יותר ממנו? כיום מכירים אנו מנהיגים שמוסרים את כלל ישראל עבור עצמם.. כאן מתגלה לפנינו אהרן כמנהיג המוסר את עצמו על כלל ישראל.

(ומתוק האור)

"וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר..." (לב, א).

"בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל: לסוף ארבעים יום בתחילת שש אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן וערעב את העולם... הראה להן דמות מיטתו..." (שבת פט ע"א).

"...סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה..." (שמות לב, ח).
"...ביום שעשו את העגל, בו ביום ירד להם המן, ונטלו ממנו והקריבו ממנו לפני העגל... אמר רבי לוי: ישראל יושבין למטה וחורטין את העגל... והקב"ה למען חוקק לוחות ליתן להם דברות חיים" (תנחומא, תשא, יד).

על הגאון "החכם צבי" מסופר שכאשר למד בבחורותו בישיבה, התאכנס אצל בעל בית אמיד, אבי אביהם של בני משפחת רוטשילד. הימצאותו בבית זה גרמה קשיים לא מעטים, כיוון שבהיותו מתמיד עצום הגיע לפעמים אל הבית בשעת לילה מאוחרת. בני הבית לחצו על אביהם שיוציא את הבחור וישלחו למקום אחר, אך הוא לא נענה להם. כך נמשך הדבר זמן רב, ובעל הבית עמד בנסיון ולא העז להוציא מילה אחת של טרוניא מפיו.

ויהי היום, וגם בעל הבית עצמו הגיע למצב שכבר לא היה מסוגל יותר לסבול את הקשיים. היה זה כאשר בדיוק באותו יום ניתקל בבכיות שונות בענייני מסחרו, ובליבו הצטברו מלאי של תחושות-כעס ומרירות, וכל אלה הביאוהו לפלוט כמה מילים נגד הבחור, אמנם הוא לא אמר לו במפורש שייצא מביתו, אבל הנימה שהיתה בפיו גילתה על יחס שונה מעט ממה שהיה עד אותו היום. מיד לאחר מכן הרגיש בעל הבית בדבר, והתחרט מאוד על כך, אף ניגש אל הבחור וביקש ממנו בדמעות מחילה, סליחה וכפרה.

והנה, לא עברה שעה קלה מאז פליטת הפה, הגיעו פרנסי הקהילה הסמוכה לבקש מהבחור שיכהן כאב"ד בעירם. "העסקה" נחתמה בו ביום, וכבר למחרת יצא ה"חכם צבי" מן הבית ועבר להתגורר בעיר ההיא.

בצאתו את הבית, פנה לרוטשילד ואמר לו כדברים האלה: "אתמול, כאשר לא התגברת על עצמך, היה היום האחרון שהייתי צריך להישאר אצלכם. עוד בתחילת בואי אליכם, נגזר כך מן השמים שזה יהיה היום האחרון. אם היית מגלה אורך רוח עוד שעה קלה בלבד, ולא היית מתרעם על הקשיים שגרמתי לך על ידי לימוד התורה שלי - היית זוכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות. עכשיו שלא זכית לכך - בניים מופלגים בעשירות ובממון יהיו לך, אך בניים תלמידי חכמים - לא יהיו לך..."

עם ישראל ממתין ל'אישור יציאה' ממצרים

דוד המלך בספרו תהלים (במזמור קה) מתאר בקצרה את ענין ירידת ישראל למצרים ויציאתם ממנה. גם רוב עשרת המכות מנויות שם בהקפדה על סדרן. אך משום מה, וחושי, שהיא המכה התשיעית, מספר עליה דוד המלך לפני כל

המכות (שם פסוק כח): "שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו", ורק לאחר מכן הוא מספר על יתר המכות: דם צפרדע וכו'.

מדוע, תמיהים גדולי ישראל, הקדים מכה זו לשאר המכות? גם המחצית השנייה של הכתוב אינה ברורה, וגם לא מובן הקשר בינה לבין המכות.

מסבירים גדולי ישראל: עם ישראל יכלו בקלות לנצל באותה שעה את מכת החושך ולהסתלק מבית העבדים, ממצרים. אך הם היו סבלניים. הם התאפקו ולא עשו כלום, ולא ניצלו את ההזדמנות הנפלאה לצאת מכור הברזל של בית העבדים המצרי. הם ציפו לקבל הוראה מפורשת לכך, כפי שנאמר להם מראש.

יוצא אפוא, שהסבלנות וההמתנה של 'שב ואל תעשה' שהיו מנת חלקם, הם שעמדו בראש הזכויות לגאולתם!

הפסוק הוקדם לא משום מכת החושך הנזכרת בו, אלא כדי לתאר את דרגתם הרוחנית של ישראל במצרים, שעמדו במבחן הסבלנות ואי העשייה, למרות ההזדמנות הבלתי רגילה להיגאל גאולה עצמית. דרושה אמונה חזקה מאד וכוחות נפש אדירים כדי לעמוד בנסיון כזה.

כח ההבלגה של דוד המלך

דוד המלך הועמד גם הוא בנסיון דומה, מקביל כנראה לנסיון שנכשל בו שאול, והוא עמד בו בהצלחה. הוא גילה סבלנות רבה והתאפקות כאשר לא עשה דבר, ובתוקף אמונתו האיתנה צלח את הנסיון הקשה בגאון. כך מסופר בנביא (שמואל ב-ב כב-כד):

"ויספו עד פלשתים לעלות, ויטשו בעמק רפאים. וישאל דוד בה' ויאמר: לא תעלה. הסב אל אחריהם ובאת להם ממול בכאים [אילנות]. ויהי בשמעך את קול צעדה בראשי הבכאים אז תחרץ, כי אז יצא ה' לפניך להכות במחנה פלשתים".

ומה אירע אז באותה מלחמה? מספרים רבותינו בילקוט שמעוני (רמז קמב): "כיון שיצא [דוד] היו הפלשתים קרבים ובאים, וישראל רואים אותם שלא היו רחוקים מהם אלא ארבע אמות (!). אמרו לו ישראל: דוד! מה אנו עומדים? אמר להם? מצווה אני מן האלוקים שלא לפשוט בהם יד עד שאראה ראשי האילנות מנענעים. אמרו לו: ואם אין פושטים אנו יד בהם אנו מתים. אמר להם: מוטב נמות זכאים ולא נמות רשעים. אלא אני ואתם נתלה עינינו אל הקב"ה.

"כיון שתלו עיניהם - נענעו האילנות ומיד פשטו יד, כמו שכתוב 'וישע דוד...'". אמר הקב"ה למלאכים: ראו מה בין דוד לשאול, שאול עומד ונשאל באורים ובתומים והפלשתים באים עליו והניח את האורים ואת התומים וברח ואמר לכהן: "אסוף ידיך".

מבחן הכניסה של נבוכדנצר

בתחילת ספר דניאל מסופר שנבוכדנצר מלך בבל אסף נערים בעלי חכמה וסגולות מיוחדות. מהם רצה לבחור את אלה אשר יעמדו בהיכל המלך וישרתוהו. אבל, נוסף לסגולות החכמה והכשרון, צריכים היו הנערים להיות בעלי כוח לעמוד לפני המלך. את הסגולה הזאת האחרונה פירשו חז"ל, בין השאר, כיכולת התאפקות מלצחוק: מי שאינו יכול בשום אופן להתאפק מלצחוק כאשר הוא רואה או שומע דבר מצחיק, אינו ראוי לעמוד לפני המלך. כך נבחנו הנערים שמתוכם נבחרו המועטים הראויים לעמוד לפני המלך.

בחיי החברה אנו עדים לעתים קרובות למעשים טובים של אנשים טובים ואנו מתרשמים מהם ולומדים ממעשיהם. והנה, דווקא מעשים של בלימה הדורשים כוחות נפש הרבה יותר חזקים מאלה הדרושים לסתם מעשה טוב, דווקא הם אינם נראים בדרך כלל. הרי אלה בדרך כלל "מעשים" של אי-עשייה, אשר רק בעלי עין חדה יכולים להבחין בהם, ולעתים הם עלומים מעין כל חי, ורק האדם ואלוקיו היודע צפונות לבו, יודעים על כך.

קורה שראובן פוגע בשמעון, עוקץ אותו ומעליבו בנוכחות אחרים, ולעתים עולה במוחו של שמעון לומר איזשהו משפט חד כתער, שאם רק יוציא אותו מפיו, יפרצו כולם בצחוק על ראובן והלה יקבל את המגיע לו כדת וכדין. כמה כוחות נפש דרושים לשמעון כדי לשתוק ולא להוציא מלה מפיו? אף אחד לעולם לא ידע על ההתאפקות שלו. אף אחד לא יטפח לו על שכמו לאחר מעשה ואיש לא ייתן לו מחמאה כי זכה להיות מהנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים. כה גדולה וחשובה היא בלימה כזו בעיני ה' בורא שמים וארץ, עד אשר העולם כולו עומד בזכותו של בעל כוח הבלימה הזה כנאמר: "תולה ארץ על בלימה" - הארץ כולה תלויה היא ועומדת על זכותם של כאלה. ה', ורק הוא, יודע עליהם, על התאפקותם העל-אנושית ועל גדלות רוחם.

הפיזיות מהשטן

הבה ונראה: כיצד הביא השטן את ישראל לידי חטא העגל? הדברים מפורשים בדברי חז"ל, על הפסוק: "וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר..." (שמות לב, א):

"בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל, לסוף ארבעים יום בתחילת שש אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן וערבב את העולם. אמר להן: משה רבכם היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להן: באו שש - ולא השגיחו עליו. מת - ולא השגיחו עליו. הראה להן דמות מיטתו. והיינו דקאמרי ליה [וזהו

שאמרו] לאהרן: 'כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו' (שבת פט ע"א, וברש"י שמות לב א).

מסביי הסבא מנובהרדוק בספרו "מדרכת האדם": זהו כוחו של השטן, להביא חושך ואפלה, ערפול המוחות, ולציייר דמיונות כוזבים, וברגע של רפיון החליטו החלטה פזיזה - וכבר עשו עגל. אילו היו ישראל אומרים: אין מה למהר, נמתין עוד יום אחד ונראה - היו ניצולים מן החטא האיום.

לא לחינם אמרו: "הפיזיות - מן השטן". המתניות מצילה מן החטא. כנאמר הכתוב: "ועוד מאט - ואין רשע". חכה רגע - ותינצל מן העבירה!

על כך אמר שלמה המלך בחכמתו: "החכם עיניו בראשו, והכסיל בחושך הולך" (קהלת ב, יד).

ושאל החוזה מלובלין זצ"ל: הכסיל, בחושך הולך. ומה עושה החכם בחושך? והתשובה: אינו הולך! כשהמוח מעורפל בחושך ואפילה, לוקחים פסק זמן!

סרו מהר

ראיה נפלאה לדברים מביא בעל ה"נחלת אליעזר" מתיאור התורה את אופן ההיערכות של עם ישראל לקראת עבודת העגל: "וישכימו ממחרת ויעלו עולות ויגישו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקומו לצחק" (לב, ו).

רש"י מפרש: "וישכימו - השטן זירזם כדי שיחטאו".

הגורם לחטא היה, אפוא, החיפזון. החוטאים איבדו את סבלנותם ולא התגברו על הדחף לפעול במהירות ללא שיקול דעת: "סרו מהר מן הדרך" (פסוק ח), ונסחפו לחטא ללא שהיות וללא מחשבה.

אהרן ראה את בהילותם וקוצר רוחם, ולכן הכריז: "חג לה' מחר". הוא קיווה שמשא יחזור בינתיים, ומלבד זאת רצה לעצור בעדם. הוא סבר כי ההמתנה ל'מחר' תיתן להם הזדמנות למחשבה נוספת ואולי תסייע להחלטה הנכונה. אך הם השכימו למחרת בזריזות, וחוסר הסבלנות והאיפוק לא נתנו להם מקום למחשבה.

זו היתה עצת משה רבינו במחלוקת קרח: "בקר, ויודע ה' את אשר לו" (במדבר טז, ה). נתכוון בזה איש האלוקים לתת להם זמן הלילה, להתבונן. ואלי יכירו כי לא טוב עושים, ויחזרו בתשובה (אור החיים, שם).

זו היתה התביעה בחטא המרגלים: "ותשא כל העדה ויתנו את קולם, ויבכו העם בלילה ההוא" (שם יד, א), והביאו עליהם את אסונם.

מה היה עליהם לעשות? - ללכת לישון...

שמענו, נחשוב, ואח"כ נגיב. לא לשמוע - ומיד לבכות...

פרק בהלכות סבלנות

על הצייווי החוזר ונשנה של עשיית המשכן וכליו, קוראים אנו בפרשתנו (פרק לא). על הקשר שבין המשכן ועשיית העגל, עמדו חז"ל מהשם "משכן העדות" שניתן למשכן: "עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכניתו ביניהם" (רש"י, שמות לח, כא).

ותמה הגאון רבי יעקב קמיניצקי זצ"ל: מה הקשר בין חטא העגל למשכן? טמון כאן יסוד נורא.

בניית המשכן וכליו ארכה בסך הכל שלושה חודשים. מלאכה שעל פי הטבע אמורה להמשך כמה שנים, הסתיימה במהירות שיא, והכל נעשה בדיוק כאשר ציווה ה' - לא בערך.

בני ישראל, אנשים ונשים, עבדו ללא ליאות וללא הפוגה ביום ובלילה. היו שם גילויי התלהבות מופלאים. מדוע? לפי שרצו להוריד שכניה. וכיון שכל כך רצו, הקב"ה עזר להם והבנייה נמשכה שלושה חודשים בלבד.

בניית המשכן הייתה בבחינת "ארון נושא את נושאו". הכל היה נס גלוי, יד ה'. אשה הכניסה את המחט והחוט בתחילת השורה, והנה כעבור רגע היא רואה את החוט יוצא בסופו והכל תפור. אדם דפק על המנורה והנה הסתדר הציור שעליה.

סוף סוף, לאחר מאמצים כבירים, בחודש כסליו סיימו לבנות את המשכן, ואז, למרבה הפלא, מצווה הקב"ה את משה לקפל את המשכן ולהניח אותו במחסני החירום עד שיקבל ציווי אלוקי להקים אותו. ומני אז, כל יום פונים בני ישראל אל משה ושואלים אותו מתי כבר נזכה שיקום המשכן, והוא עונה להם: המתינו בסבלנות, עוד לא הגיע הזמן... כך המתינו בקוצר רוח שלושה חודשים עד ראש חודש ניסן, שבו הגיע בשעה טובה הצייווי להקים את המשכן.

נשאלת השאלה: אם סיימו לבנות את המשכן בחודש כסליו, מדוע הקימו אותו רק ברי"ח ניסן? לשם מה נתן להם הקב"ה להמתין שלושה חודשים, מתוך לחץ וחרדה?

אלא, רצה הקב"ה לתקן בזה פגם נוסף בבני ישראל שהתגלה בחטא העגל. יסודו של חטא העגל נעוץ היה בחוסר סבלנות - "וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר". כשסיימו את בנין המשכן והגיעה עת הקמתו, אמר הקב"ה: עתה תמתינו לא שש שעות, לא חצי יום, אלא מאה ועשרים יום! רק אז תוכו להשראת השכינה בקרבכם. ללמדם פרק בהלכות סבלנות... (נתיבי אור"ג) גלות וגאולה, להרה"ר ג' ניסים יגן זצ"ל).

(בנועם ש"ח)

חז"ל דרשו על פסוק זה "אני ה' קודם החטא ואני ה' לאחר החטא. סיפור בעניין זה:

כבכל שנה ושנה בחג הפסח, היה הבעל קורא הוותיק עולה על הבימה, פורס את מגילת הקלף המהודרת, ופותח בקולו הערב בקריאת שיר השירים.

אנשים רבים, שזו אינה השנה הראשונה לתפילתם בבית כנסת זה, כבר ציפו לבאות, והפנו את עיניהם אל כותל המזרח. שם ישב הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל וכולו אומר התרגשות דקדושה, גבינו התקשטנו בציפיה דרוכה, וכשהחזן סלסל בקולו "אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי" דומה היה נפשו כבר אינה עומדת בהמתנה, ואכן בפסוק הבא "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים" חדל הבעל קורא מקריאתו, והתייפחותו החרישית של רבי חיים ברלין נשמעה בכל פינות בית הכנסת.

כך, בכל שנה היה המחזה חוזר על עצמו, בכל פעם שהגאון היה שומע את הפסוק "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים". איש מהמתפללים לא הרהיב עוז בנפשו לשאול את הרב לפשר הדבר.

היתה זו עת רצון, סיפר הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל, שניצל את שעת הכושר כדי לבקש מהרב ברלין לגלות לו מה טומנות בחובן אותן דמעות שלישי.

מששמע הרב את השאלה, נקשרה דמעה קלה בזווית עינו, והוא החל לספר: היה זה במוסקבה בעת ששימשתי בקודש בעיר זו. יהדות היתה בבחינת בל יראה ובל ימצא, ומלבד זקנים אחדים לא שמר איש תורה ומצוות בפרהסייה.

יום אחד הוזמנתי להתייצב בפני פקיד רוסי בכיר, אשר חקר אותי חקירת שתי וערב על מעשי, מי הם האנשים שנימולו על ידי ולמי אני מגיש שירותי דת. משראה שאיני פוצה פה ומסרב לספר לו דבר, קם, הילך סביב השולחן וניגש אלי. בטוח הייתי בליבי שהוא עומד להכותני או לחוקרני בגסות, אך להפתעתי התקרב אלי החוקר ואמר לי בלחישתו: "ראה אנוכי שהנך איש סוד. מחר בשעה 8:00 בבוקר בוא לביתי, שם יהיה בני התינוק. ודאי תדע מה לעשות עמו". או אז מסר לי את כתובת ביתו, ובספר פנים חמורות קרא לפקיד, והורה לו להנפיק עוברי הזמנה לחקירה נוספת בשבוע הבא.

למחרת עם בוקר הגעתי לכתובת שניתנה לי, כשבאמתחתי חבויה סכין המילה. במקום המתינה בחדרה אם הקצין, סבתו של התינוק, יהודיה זקנה וצדקנית, ומסרה לי את הרך העולל בידי רועדות. לעיניה מלתי אותו בזריזות, ובצל הפחד ניקרה בליבי שאלה אחת: "מה ראה קצין כופר זה למול את בנו".

בשבוע שלאחר מכן הופעתי לחקירתי השניה. הקצין ערך חקירה צולבת למראית עין, ותוך כדי הפגישה אמר תודה לך, על שמלת את בני". מששמעתי את דבריו הרהבתי עוז ושאלתי: "הלא התנהגותך סותרת את היהדות הינך לוחם בכל דבר שבקדושה, ואת בנך אתה מל?"

הקצין לא היסס וענה לי בקצרה: "בילדותי, אבי היה לומד תורה בבית, כדי שאני, בנו, אראה אותו עוסק בתורה ואספוג את האווירה הקדושה של לימוד התורה.

משנולד בני הרהרתי רבות אם למולו. אולם, משצפה מולי דמות אבי העוסק בתורה, החלטתי כי לא אנעל את הדלת בפניו. אמנם אחנכו כפי שיטתי, אך רוצה אני למולו, כדי שאם יחליט לחזור לדרך של סבו לא תהא דרכו חסומה בפניו, ואף שהדבר כרוך בסכנה, החלטתי להסתכן מעט כאבי המנוח".

"חז"ל אומרים", הוסיף רבי חיים ברלין וסיפר לרבי אריה לוי הנרגש, "כי היונה אינה מתרחקת מן הקן, אלא עד למקום שממנו תוכל לחזור אליו. בכל פעם ששומע אני את הפסוק 'עיניך יונים' נזכר אני בכך שכנסת ישראל נמשלה ליונה.

גם אותו קצין ק.ג.ב. יש בו משהוא מעדינות אורחותיה של היונה ההומיה, ובנפשו פנימה כמה הוא אל אלוקיו, אף כי מעטה עב ומחוספס מכסה על רגשותיו ומאוייו הנסתרים. זהו יהודני כעם, זוהי גדולתנו. בנקודת אור פנימית וחבויה זו מסתתרת מהות הנפש היהודית, שבסופו של דבר תחזור לכור מחצבתה, גם לאחר דורות, ועל אף יסורים וגלגולים רבים.

זכה אותו סב זקן, והתורה שלמד ליד בנו הפעוט, שהפך לימים לקצין ק.ג.ב. קשוח ומנוכר, ריככה את לב האבן ששכן בקרבו, שלא ירחיק את נכדו מקרב עם ישראל".

קשיות העורף

הסבא מסלבודקה זצ"ל עמד על נקודה מרעישת. כשחטאו בעגל, "עלובה כלה שסורחת מחופתה" "סרו מהר מן הדרך אשר צייתם, עשו להם עגל מסכה, וישתחוו לו, ויזבחו לו, ויאמרו אלה אלקיך אשר העלוך מארץ מצרים" (שמים לב, ח), נורא -

מדוע ביקש ה' להשמידם? לא בעוון העגל, לא בפשע העבודה הזרה, אלא מה: "ויאמר ה' אל משה, ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא, ועתה הניחה לו יחור אפי בהם ואכלם" (שמות לב, ט-י)!

על קשיות העורף!

המעשה עצמו, ככל שנורא הוא, מעשה בודד הוא. הנורא היא המידה המושרשת. ומה היא? כתב הספורנו: "והנה עם קשה ערף הוא", גיד ברזל ערפם ולא יפנו לשמוע דברי שום מורה צדק, באופן שאין תקוה שישונו בתשובה. ואם אין תקוה שישונו, אין להם תקנה: "הניחה לי, ויחר אפי בהם, ואכלם!"

ובהמשך: "ייחל משה את פני ה' אלקיו ויאמר, למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים" (שמות לב, יא). ואמרו במדרש (שמות רבה מג, ז): מה ראה להזכיר כאן יציאת מצרים, אלא אמר משה: רבון העולם, מהיכן הוצאת אותם, ממצרים שהיו כולם עבודי טלאים. ולמדו מהם בניך, ואף הם עשו העגל. לפיכך אמר: "אשר הוצאת מארץ מצרים", דע מהיכן הוצאת אותם - והראב"ע (שמות לב, ט) הזכיר, שבמצרים היו ישראל עבודי עבודה זרה, ככתוב: "ואמר אלהים איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו. וימרו בי ולא אבו לשמע אלי, איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו, ואמר לשפך חמתי עליהם ללכות אפי בהם בתוך ארץ מצרים" (יחזקאל כ, ז-ח).

נזכיר, שכעבור תשע מכות, על סף הגאולה, עוד הוצרכו לומר להם: "משכו ידיהם מעבודה זרה, וקחו לכם צאן של מצוה" (רש"י שמות יב, ו)!

ועל כגון זה נקונן: אוי להם, שנעשה סגורם קטגורם!

אמת, במצרים שקעו במ"ט שערי טומאה, והקדוש ברוך הוא העיד בהם שלא עבדו עבודה זרה אלא מתוך שעבוד וטרופ הדעת, בשוגג ובאונס (ילקוט שמעוני שמות יד), ולמדו מהמצרים, וזו המלצת זכות - ובאונס (ילקוט שמעוני שמות יד), ולמדו מהמצרים, וזו המלצת זכות - אבל אי היכולת להתנתק, קשיות העורף, היא המעוררת הקפדה!

אי היכולת לומר: "מה שעבר עבר, מכאן ולהלאה נתחיל מחדש" (ויקרא רבה ל, ז)!

ואם אמרו (סנהדרין קב ע"א) שאין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה מעונש חטא העגל, שנאמר: "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (שמות לב, לד), ובידענו שאין הקדוש ברוך הוא פוקד עון אבות על בנים אלא כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם (סנהדרין כז ע"ב), הרי שמקנת גם בנו מדה זו של קשיות עורף, אי יכולת לשפר דרך גם כשיודיעם שדרכנו שגויה!

בספר "דברי שמואל" מסופר על בעל חיים ידוע, הבונה. בונה הוא סכרים בנהרות, וחי נבכיהם. חמרי הגלם, זרדים וענפים שהוא מקושש בחורשות שעל גדות הנהרות. פרותו של הבונה יקרה והצייידים חומרים אותה. אך כיצד יוכלו לצודו, והוא מסתתר במחילותיו. התחזקו אחר אורחותיו, ומצאו עצה. מפעם לפעם מגיח הוא אל הגדה לקטום ענפים נוספים, לחזק בדקי הסכר ולעבודתו. מה עושים הצייידים, סורקים את סביבות הסכר, מחפשים בקרקע הלחה עקבות רגליו. אם מצאו שהלך לחורשה חורפים וטומנים מלכות בתנאי צעדי. מסתמכים על טבעו של הבונה לחזור באותו מסלול, כדי שלא לטעות. מציבים את המלכות וממשיכים בדרכם, למצוא עקבות נוספים ולטמון עוד מלכותות.

הבונה אסף את הזרדים, ושב עמם אל הסכר. פוסע על עקבות צעדיו, ולפתע סומר שערו: מלכות! יודע הוא מה היא, ומה פעולתה, בוכה, ונכנס לתוכה...

שאלו כל חולה סוכרת המושיטי ידו לעוגה, בוכה, ובולס.

שאלו כל בן ישיבה שהחליט שבסדר הזה ילמד ברציפות, ופותח בשיחה, שמחר יקום לתפילה.

ואספר - סבלתי מכאב גב, לא עליכם. המליצו על רופא מומחה בפתח תקוה. נסעתי, והתפתחה שיחה. סיפר שאת התמחותו עשה אצל מומחה נודע ביוהנסבורג, בדרום אפריקה. רופא דגול, גוי, חובב תנ"ך. כשגמלה בו החלטה לעלות לארץ ישראל, בא להפרד ממורו. שמח הלה לשמוח על החלטתו: "זה רעיון טוב. ארץ היהודים - זה המקום! שם תהיה לך פרנסה בשפע!"

גם הוא חשב שהרעיון טוב, אבל מדוע סבור הפרופסור שבארץ הקודש מובטחת לו פרנסה בשפע?

"אה", הסביר הפרופסור, "משום שבתנ"ך כתוב שהיהודים הם קשי עורף. פרושו של דבר שהצואר שלהם תפוס, והם יעמדו בתור כדי לשחרר אותו!" הוא סיפר לי זאת, וחיך: השגה של גוי במושג "קשיות עורף".

נענית ואמרתי: "אותי זה לא מצחיק, הטעות שלו היתה אחת: את הצואר התפוס שלנו לא אחרים ישחררו. זה תלוי רק בנו עצמנו..."

(הגדת)

העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל (ל, טו)

ידוע מה שפירשו המפרשים, שהעשיר לא ירבה בממונו כ"כ למצוה עד שלא ישאר לזולתו להשתתף בה, והדל לא ימעיט בטענה שאין לו, כי המצוה צריכה להתחלק בין כולם, כדי שיוזכו בה הכלל - ולא רק הפרט, ולכן כל אחד ואחד צריך להשתתף בה כפי יכולתו.

ואם חלילה העשיר חוטף לעצמו את כל המצוה ואינו מניח מקום לזולתו להתגדר בו - אזי טורפין לו את מצוותיו על פניו, וכמו שנראה במעשה שהיה עם רבינו ר' יהונתן איבשיץ זצ"ל.

עתה נישואיו של ר' יהונתן, הבטיח לו חותנו - שהיה נגיד - נדוניא של שלושת אלפי זהובים, כדי שיוכל לשבת באהלה של תורה ללא מפריעים. כך ישב לו ר' יהונתן על התורה ועל העבודה יומם ולילה עם החברותא שלו, בקדושה ובטהרה.

אכן כידוע, בעת שהקדושה מתפשטת - הטומאה אינה סובלתו, ותיכף היא באה ללחום כנגדה, וגם כאן: קדושתו וטהרתו של ר' יהונתן אשר השפיעו על כל סביבתו הפריעו לכה הטומאה, ונסתובב העניין שהחליטו להקים "בית תיפלה" בדוקא על ידי בית מדרשו של ר' יהונתן. החלטה זו כמוהן הרעיושה את ליבות כל המתפללים והלומדים שם בביהמ"ד, אולם היה אחד שלא היה יכול להתאפק. היה זה החברותא של ר' יהונתן, אשר ראה עד כמה מפריע הדבר לר' יהונתן, ולפיכך לבש קנות, קם - ועשה מעשה: בחצות הלילה, בחסות העלטה - עלה לגג "בית התיפלה", וניתן את הצלם שניצב שם.

אך דא עקא - הגויים ידעו שחמתם של היהודים עלתה למעלה ראש, והבינו שבמקום או במאוזר יקום אי מי יעשה מעשה, ואשר לכן החביאו שומרים ב"בית התיפלה", וכאשר עלה החברותא של ר' יהונתן אל הגג וניתן את הצלם - מייד נתפס בידי השומרים - ונעלם.

כמוהו שכל הקהילה היהודית החלה מייד לחפש אחריו, אך הם העלו חרס בידם, ולא מצאו אפילו רצה חוט שיוכל ללמד היכן הוא הוחבא.

כך נמשכו החיפושים, עד שבאחד הימים בא שומר "בית התיפלה" לאחד מפרנסי הקהל וסיפר לו דברים כהווייתם, איך שתפסו את אותו יהודי בעת שעלה אל הגג ושבר את הצלם, ואף סיים ואמר שכבר נשפט הוא על ידי הכמורה - ונידון לשריפה.

השומע הוסיף וסיפר, שהיהודי נמצא במקום סתר בתוך "בית התיפלה", וכי הוא יודע היכן הוא, ולפיכך הצעה בפיו: הוא מסכים להבריחו ממקום מסתורו אל החופש - אך תמורת זאת הוא דורש שלושת אלפי זהובים, אפילו לא זהוב אחד שריפה!!!

אנשי הקהילה ששמעו את הסכום - נרתעו מעט, אבל מה לא עושים כדי לפדות יהודי מבין הגויים? ובפרט שמדובר בת"ח, וידוע שנגמרו דינו לשריפה!!! מיד יצאו היהודים לאסוף תרומות בכדי לשחררו.

כשהגיעה השמועה לרבי יהונתן - חשש פן יועבר חבירו ממקומו קודם שיאסף הסכום הגדול, או שיוציאו אותו להורג בינתיים, ולפיכך נכנס אל ביתו, לקח את כל הנדוניא שהיתה לו בסכום של שלושת אלפי זהובים, הלך לשומר ומסר לו את הכסף - ואכן השומר הבריח את היהודי למקום מבטחים.

מכיון שהדבר נעשה בחשאיות גדולה - לא ידע איש מהנעשה, המתרימים המשיכו במלאכתם, אך כאשר באו אל ר' יהונתן לתת בידו את סכום הכסף שהצליחו לאסוף - אמר להם ר' יהונתן: כבר אין צורך, אני בעצמי נתתי את כל הכסף, השבוי כבר נפדה ושוחרר, ואין צורך בכסף שואסף.

מששמעו הגבאים שר' יהונתן נתן את כל הסכום, טענו כלפיו שיקח לכה"פ את מה שהם כבר אספו עד עתה, אעפ"י שאין זה אלא חלק קטן מהסכום, באמרם: "גם אנו - בני הקהילה - חפצים לקחת חלק במצוה הגדולה של פדיון שבויים!!!". אך ר' יהונתן השיב שהוא כבר נתן מה שנתן, ואין הוא רוצה לקחת ממון אחרים.

הגבאים יצאו את ביתו בעצב על כך שלא זכו הם והתורמים להשתתף במצוה רבה זו של פדיון שבויים, ובפרט כאשר היה מדובר בשבוי ת"ח גדול כזה, אך אם הרב פסק כפי שפסק - מה הם יכולים לעשות?

עבר זמן מה, ור' יהונתן מתחיל לחשוב מה יקרה כאשר אשתו תגלה שהוא נתן את כל הנדוניא למצוות פדיון שבויים... הלא ודאי תקצוף היא עד מאד, והוא לא יוכל לרצותה, שכן אין מרצים לאדם בשעת כעס!

מה עשה? עמד והחליט שישע מביתו לכמה ימים, כדי שעד שיחזור - מן הסתם תגלה אשתו את חסרון הכסף, וכבר תספיק להירגע, ואז - כשישוב - יוכל לרצותה ולהסביר לה את חשיבותה של מצות פדיון שבויים, ואת הסיבות שמחמתן החליט לתת את כל הסכום ולא להמתין עד שיאספו התרומות מכל בני העיר.

בינתיים התגלה דבר הבריחה, הכמרים גילו שהנידון למוות נמלט, עד מהרה הגיעו למסקנה שבדאי ידו של השומר במעל והוא זה שהבריח את היהודי אל מחוץ לכלאו, וברוב זעמם החליטו אנשי הכמורה לעשות לשומר את מה שזממו לעשות ליהודי.

השומר, שהבין שטבעת החנק הולכת ומתהדקת סביב צווארו - החליט שעליו למהר ולברוח מהר ככל האפשר, אך מכיון שהיה שומר וותיק בכנסיה במשך עשרות שנים, והספיק במרוצת הזמן לגנוב הרבה כסף ויהלומים מרכוש "בית התיפלה" - לא ידע מה יעשה עתה בכל רכושו הרב... הרי לא יכול לסחוב עמו את כל רכושו...

בצר לו הלך ולקח את כל רכושו, כסף זהב ויהלומים - ושלושת אלפי זהובים שקיבל זה עתה בכלל, הכניסו לחבית אחת, נכנס לביתו של ר' יהונתן, ושאל את אשתו: איפה האישה?

האשה ענתה שהוא לא יהיה בבית כמה ימים, ולכן בלית ברירה, מכיון שפחד השומר להשתהות אף רגע - עמד וסיפר לה כל מה שקרה, ושעליו למהר

עתה ולהימלט על נפשו, ואמר: "איני מוכן בשום אופן להשאיר את רכושי זה לכמרים שרוצים להרוג אותי!! לא ולא!! לא אשאיר להם מאומה מכל זה!!" וכאן התחיל הוא להרעיף שבחים על ראשו של ר' יהונתן, והמשיך: "גיליתי יהודי אציל כזה - המוכן לתת מכספו שלושת אלפי זהובים בשביל להציל את חבירו!! אני בטוח שהוא אדם ישר ונאמן, ולפיכך: דבר ראשון - אני מחזיר לכם במתנה את שלושת אלפי הזהובים שנתן לי בעלך, ומלבד זאת - אני מפקיד בידכם את כל שאר רכושי שנמצא בחבית הזו, והיה אם אחזור בשלום - בודאי יחזיר לי בעלך הצדיק את כל הסכום, ואם לא - אזי מעדיף אני שישאר כל הכסף אצל אדם כמותו, אשר לבטח יידע לעשות בכסף דברים טובים!!"

כך קרה שהאוצר הגדול נותר בביתו של ר' יהונתן, ואילו שומר "בית התיפלה" יצא לדרו, וברח הרחק מהכנסיה. אכן לאחר זמן מה הגיעה השמועה שהכמרים שלחו אחריו שליחים להשיגו, אלה רדפו אחריו ותפסוהו, ותיכף ומיד הטביעוהו בנהר.

עתה כבר ממילא ידעה אשתו של ר' יהונתן את כל סיפור המעשה, והבינה שהקב"ה שילם להם על המעשה הטוב והנאצל שעשה בעלה הגדול, באשר לא זו בלבד שכספם הושב להם - אלא אף זכו לעושר שהוא עשרות מונים רב יותר ממה שהיה להם קודם.

היא כמוהו התמלאה ששון ושמחה, וכתבה בציפיה דרוכה שר' יהונתן - אשר לא ידע מאומה מהנעשה - יחזור, בכדי שתוכל לבשרו את הבשורה הגדולה.

בינתיים ר' יהונתן יצא לדרו חזרה אל ביתו, ומשהגיע סמוך לביתו הוגיע את מחשבתו: מה יאמר לאשתו? כיצד יגלה ויספר לה מה קרה עם שלושת אלפי הזהובים? וכך כשהוא הולך תפוס במחשבותיו - יוצאת אשתו לקראתו, שמחה וצוהלת, וקוראת לעומתו: "אני כבר יודעת הכל! הקב"ה כבר גמל לנו בכפל כפלים!", כך עמדה וספרה לו את כל הסיפור, כשהיא בטוחה שבדאי ישמח גם הוא על הטובה שבאה להם מן השמים.

אבל לא כך היה. מששמע ר' יהונתן את דבריה - פרץ בכבי און!! הוא בוכה ומילל - והאשה עומדת ותמהה: "למה זה תבכה? הלא הרבש"ע כבר שילם לנו שכר גדול עבור המצוה!"

ענה לה ר' יהונתן ואמר: "דוקא מפני כך אני בוכה!! מכך שרואה אני שמיירו לשלם לנו על המצוה - מבין אני שמשליכים לי את המצוה בפנים!! אילו היו מרוצים בשמים ממצוה זו - היו מניחים לי אותה לעולם הבא, שכן ידוע שאין מתן שכרן של מצוות בעולם הזה!! רק מצוה שאינה נרצית משתלמת בעוה"ז, כביכול אומרים לו לאדם: קח לך!"

רבי יהונתן עמד ובכה ללא הפוגה בלא שהיה מסוגל להירגע, עד שהחליט לצום שלושה ימים רצופים - ואחרי כן לעשות שאלת חלום, ולבקש לדעת על מה ולמה לא רוצים את המצוה שלו.

ואכן כך עשה, ומן השמים השיבו לו: "אמנם כן, צדקת בכיך, לא חפצו בשמים במצוותך! והכל מפני שלא זיכית גם את הגבאים ואת שאר הציבור, ולא איפשרת להם ליטול חלק במצוה הזו!! רצית את כל המצוה לבד - בבקשה, קח לך!!".

הנה כל בעל נפש יבין וירגיש כי הסיפור הזה הוא נורא, להתבונן עד כמה צריך האדם להיזהר ולדעת שהמצוה אינה רק שלו, אלא צריך הוא לשתף את כל מי שיוכל, ורק בכך תהיה זכותו שלמה ונרצית!!

(לב שלום)

ושמרו בני ישראל את השבת (לא, טז)

בעל ה"ערוך לנר" בספרו "מלוא העומר", מספר דבר שאינו ידוע כלל לרבים. השנים שבהן חל יום א' דראש השנה בשבת, היו השנים הטובות ביותר של עם ישראל, שנים שבהן הכירו מלכי האומות בכוחו ובסגולתו של עם סגולה ולא הצרו לו במאומה.

ומאידך, ממשיך ה"מלוא העומר", השנים שבהן חל יום א' דראש השנה בשבת, היו השנים הקשות ביותר של עם ישראל. בשנים אלו אירעו חורבנות בתי המקדש, והתרחשו צרות ופוגרומים נוראיים. הכיצד - ?

איך אפשר להסביר את פשר התופעה הפילאית הזו, כאשר דווקא כשחל יום ראשון של ראש השנה בשבת נטו אירועי השנה לכאן או לכאן, או שהיו אלה המאורעות הטובים ביותר או הקשים ביותר?

תירוצו של בעל "מלוא העומר" צריך לזעזע ולהחריד את לבו של כל מי שדם יהודי זורם בעורקיו.

וכך הוא מתרץ: כאשר חל יום ראשון של ראש השנה בשבת, השבת היא 'מאן דאמר' ואז היא באה לפני הקב"ה בדברי סניגוריה על עם ישראל ומשתדלת להמתיק את דינם.

יש שנה שהקב"ה מאזין לדברי הסניגוריה הללו, וגוזר את הדין לטובה, ויש שנה שהוא אינו מוכן לשמוע לדבריה של שבת קודש. את דבריו מסביר ה'מלוא העומר' על פי משל.

אחד משריו החשובים של המלך הואשם בעבירה חמורה ויצא דינו למוות. לא עזרו כל ההשתדלויות של מקורביו שניסו לדבר על לב המלך כדי שיחון אותו. המלך סירב לשמוע.

והנה, אשתו של השר היתה התופרת של בגדי המלך ובגין זה היו לה קשרים רבים בחצר המלכות. משראתה בצרת בעלה, הבטיחה לו שתמליץ עליו טוב בפני המלך עד שיחון אותו ממוות לחיים. וכך עשתה.

הלכה לארמון המלוכה והתחננה לפני המלך תוך שהיא מזכירה גם את עובדת היותה תופרת הבגדים המלוכניים "ואם בעלי יומת על ידך, גם אני לא אוכל יותר לשרת אותך, אדוני המלך", אמרה. והנה ראה זה פלא.

מה שלא הצליחו לעשות השרים וכל יתר המקורבים, הצליחה אשה זו לעשות ברוב חכמתה, והמלך חנן את בעלה.

והיה מקרה דומה, ממשיך הערוך לנר' במשלו, של שר נוסף שחטא למלך ויצא גזר דינו למוות, וגם לאשתו היו תפקידים חשובים בחצר המלכות והבטיחה לו להשתדל אצל המלך.

הלכה האשה אל המלך הזכירה הכל כדברי הנ"ל, אך ראה זה פלא. דברי האשה השנייה לא התקבלו. התעניינו השרים בסיבת העניין ומה עלתה לו ככה, שהרי בוודאי לא היה זה דין שרירותי, כראות עיני המלך. סיבה היתה לו מדוע קיבל את טענותיה של זו וסתר את דבריה של זו.

מסביר הערוך לנר: נכון שגם דבריה של האשה השנייה נאמרו בטוב טעם והיו אמורים להתקבל על ליבו של המלך, אבל הבעיה היתה שעל פניה ניראו סימני חבלה, כתוצאה ממכות שהיכה אותה בעלה הרשע.

אמר לה המלך: בודאי שאני רוצה שתמשיכי לעבוד בחצר המלוכה, ודווקא בשל כך אוציא להורג את בעלך כדי שגם את תישארי בריאה ושלומה..."

וזו גם התשובה למה ששאלנו בתחילת הדברים, מדוע השנים שחל בהן יום ראשון של ראש השנה בשבת היו מהן שנים טובות ביותר והיו מהן שנים רעות ביותר.

באותן שנים שעם ישראל שמר על השבת כדבעי, האזין הקב"ה לדברי הסיניגוריה של השבת, ופדה את עמו מכל צרה ומצוקה, אולם בשנים שבהן היתה השבת מחוללת ובוזיה, פנה ה' אל השבת ואמר לה: בתי, דווקא בגלל שאני אוהב אותך ורוצה בטובתך, אאבד את בני מן העולם, כיון שרק כך אוכל להביאם לידי שמירת השבת...

וזו תוכחת מגולה לכל מקדשי שביעי שישתדלו לשמור על שבתם בקדושה רבתי, ולא יעלו על שלחנם בשבת דברי הבל ושטות, אלא ישמיעו באזני בני הבית רק דברי תורה, מוסר וחיוזוק, ואז יתקבלו בשמים דברי הסיניגוריה של שבת קודש על עם ישראל.

עוד סיפר הגאון ר' שמחה קפלן זצ"ל (רב ואב"ד צפת) זמן קצר לפני פטירתו סיפור מדהים ששמע בימי בחירתו בהיותו בחור בישיבת מיר בחו"ל, וכך סיפר:

היה זה בימי בחורתי בישיבת מיר. את לילותי העברתי בבית של אחד המשפחות בעיר, כמנהגם של בני הישיבות באותם ימים. ביום שישי אחד, שמעתי את בעלת הבית שואלת את בעלה האם הוא מתכוון לצאת לשוק בעיירה הסמוכה. כשהשיב בחיוב, פתחה האשה ואמרה בקול רועד: "השתדל לשוב הביתה בזמן, אל תאחר את כניסת השבת. סיים את כל עסקיך ואל תתמהמה, כי הלא יודע אתה כי בנפשנו הדבר."

והנה, בהגיע עת חצות של אותו ערב שבת, כבר עמדה האשה דרוכה בפתח ביתה וצפתה מבעד לחלון האם בעלה ניראה באופק. "לא התאפקתי, סיפר רבי שמחה, ושאלתי לפשר הפחד האופף אותה. "הרי השבת נכנסת בעוד כמה שעות ומה לך להכנס לחרדה כה גדולה? הרי אין ספק שבעלך, הידוע ביראת השמים הגדולה שלו, ישוב בזמן ולא יכנס לחשש של פיקוח נפש?" דבריי לא הרגיעו את האשה, ובמקום להשיב סיפרה לי, מכלי ראשון, את שעבר עליה לפני כמה שנים.

לבני הזוג לא היו ילדים זמן רב. בנסי-נסים נולד להם בגיל מבוגר בן יחיד. והנה לפתע חלה הבן-יקיר, והיה שרוי בסכנה עצומה. שיחרה האשה את פניהם של כל גדולי הרופאים ועד לווינה הגיעה שם ישבו כידוע גדולי הפרופסורים בעולם כולו אך גם הם לא מצאו מזור לחליו של הילד. ולא די שלא ריפאוהו, עוד הודיעו לאמא הדוויה באופן חד-משמעי: ימיו של הילד ספורים.

שבורה ורצוצה הילכה האם ברחובות ווינה. כשהתכוננה כבר לשוב לביתה שבמיר, ניגש אליה יהודי מתושבי המקום ואמר לה: "בדרךך למיר את עוברת דרך העיירה ראדין. היכנסי אל החפץ חיים והשיחי בפניו את דאגתך. אולי הוא, ברוב קדושתו, ימצא מרפא למחלתו של בנך."

במר נפשלה סרה האשה לביתו של החפץ חיים שהיה כבר זקן מופלג וכמעט שלא קיבל קולה. בתחילה סירבו בני הבית להכניסה אך לאחר שבכתה ומיררה ברוב יגונה, הכניסוה לחדרו של קדוש ישראל.

"מה כבר יכולני להושיע לך", אמר החפץ חיים. כשהייתי צעיר יותר, היה לי כח לצום על חולי עמך בית ישראל. היום - כבר אין ביכולתי לעשות זאת. והאשה אינה מרפה. היא מגבירה את בכייה, ואחד מבני הבית שידע על מצבה הקשה לחש באזני החפץ חיים שהמדובר בבן יחיד והצער הוא איום ונורא.

לפתע התרומם החפץ חיים ממקום מושבו, ואמר לאם הממררת בבכי: "אם תקבלי עליך שתי קבלות שאפרט להלן, מבטיחני שבנך יירפא בעזרת השם ממחלתו. האשה נתעוררה לחיים. "אקיים כל מה שיושע עלי", הבטיחה.

בסתר ליבה היתה כבר מוכנה לצום שנתיים ימים, העיקר שתזכה לראות ברפואתו של בנה. אך הנה החפץ חיים לא מבקש ממנה צומות, לא מטיל עליה מגבלות קשות. שני דברים בפיו:

- קבלי על עצמך להניח את מפת השבת עם הפמוטות על השלחן כבר בשעת חצות של יום ששי.

- כשמגיעה שעת הדלקת הנרות לא יעשו בבית שום מלאכה, דהיינו לא מזמן שהאשה הדליקה את הנרות, אלא מהשעה הקבועה בהלכה להדלקת נרות שבת.

כמובן שהאשה קיבלה על עצמה ללא אומר ודברים את שתי הקבלות הללו והבטיחה לקיימן ככתבן וכלשונו. והנה, פלא פלאים, כבר בשובה לביתה חל שיפור ניכר במצבו של הילד החולה ובתוך זמן קצר מאד קם לגמרי ממיטת חליו.

הרופאים בווינה לא האמינו למראה עיניהם.

כדברים האלה סיפרה בעלת הבית לרבי שמחה קפלן בהיותו בחור בישיבת מיר. זו היתה הסיבה שהאשה האיצה בבעלה לבל יאחר וגם הסיבה שעמדה בפתח הבית וציפתה לו בשעה כה מוקדמת.

אינספור מאמרים נכתבו כבר בענין שמירת השבת והחובה המוטלת על כל בעל בית לדאוג לסיים את כל המלאכות בביתו זמן מה לפני כניסת השבת כדי לא להכנס חלילה לספק-ספיקא של חליל שבת.

והנה, לא פעם נשמעות טענות כמו "למה בדיוק עכשיו נשבר הברז" או "למה דווקא לפני כניסת השבת החליט הילד להפיל את הבקבוק ולשברו לרסיסים ולהפוך את כל הבית..."?

צריך לזכור שיש יצר הרע מיוחד הפועל דווקא ברגעים קדושים אלה ומשתדל בכל יכלתו להחטיא את ה"עולם", על ידי שהוא מעמיס עליהם עבודות של הרגע האחרון. כאן הוא דואג לשבור את הברז, לקלקל את מכונת הכביסה ואולי גם את מערכת התאורה, ושם הוא דואג להכניס מקלות בגלגלים. - ברגעים אלה, פותח היצר הרע את המשרד הראשי שלו. דווקא אז הוא מפעיל את כל פקידיו.

אלה הרגעים של היצר הרע, בהם הוא מפעיל את כל כוחו, ועלינו להתחכם נגדו ולהיות ערוכים למלחמה זו. לדעת שאם הוא מפעיל שריריים, הרי שגם לנו ניתנו מלעילא כוחות מתאימים כדי שיהא סיפק בידינו להשתלט ולהתגבר עליו.

(טובך יביעו)

המדרש ואומר - אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא אמרתי לך, אך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים, שהן עשו את העגל. אבל עמי לא עשו, שנאמר: ישראל לא ידע, עמי לא התבונן (ישעיה א, ג).

בא האור החיים הקדוש ושואל שאלה עצומה - אם את הכל עשו 'הערב רב', אז מה אתה רוצה מעם ישראל?

עד היום עם ישראל סובל מחטא העגל, הם לא עשו שום דבר... את הכל עשו 'הערב רב', ארבע מקומות חוזר על זה רש"י, אז מה אתה רוצה מעם ישראל???

אומר האור החיים הקדוש - בגלל שלא מיחו בהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו.

ידוע לכולם... כתוב בכמה וכמה מקומות...

אומרת הגמרא (מסכת שבת נו, ב) - {מלכים א יא-ו} ויעש שלמה הרע בעיני ה' אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא.

פרתו של ר' אליעזר, היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה, פרתו של ר' אליעזר!?

היתה של שכנתו והוא פשוט לא מחה בה, לכן מעלה עליו הכתוב כאילו היא שלו.

אומר האור החיים הקדוש - ארבע פעמים היה להם למחות. פעם ראשונה כשעשו את העגל. פעם שניה כשהקימו את המזבח. בפעם השלישית, שהקריבו על זה קרבנות, ובפעם הרביעית שה- 'ערב רב' אמרו לו אלה אלהיך ישראל אשר העולך מארץ מצרים...

עם ישראל היו צריכים להגיד "שקר וכזב!"... אבל אף אחד לא אמר כלום.

אומר האור החיים הקדוש - כיון שלא מיחו, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו את העגל.

אם ככה רבותי, נוכל בס"ד להתחיל:

כמה אנשים היו הערב רב?

רבותי, אני מקריא את הפסוק בפרשת בא {יב, לח} וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד.

שואלים חז"ל - כמה ערב רב?

כתוב וגם ערב רב... היו מעורבים והיו הרבה, כמה?

נאמר במכילתא (פרשת בא, פרשה יד) - וגם ערב רב: מאה ועשרים ריבוא דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר: מאתים וארבעים ריבוא, ר' נתן אומר: מאתים וששים ריבוא וצאן ובקר.

אני לא מצאתי, אם הכוונה היא, רק לגברים... או אם הכוונה היא, לגברים ולנשים...

אם אני חושב נכון, שהתורה מציינת את הגברים מבני עשרים עד שישים, אז המקבילה של זה, זה המספר בערב רב.

כשהגיעו לאהרון הכהן, אומר התנחומא, באו ארבעים אלף ואמרו לו "בקשה, תעשה עגל".

עפ"י שיטתו של ר' נתן, הם מייצגים שלוש מיליון ושש מאות ערב רב, שבאו עם עם ישראל... תציב שלוש מיליון ושש מאות מערב רב... מול שש-מאות אלף גברים, שבאים לאהרון הכהן ואומרים לו "אדוני, בקשה, תעשה עגל" ... רבעים אלף, שמתוכם מייצגים שלוש מיליון ושש מאות ערב רב, שעלו ממצרים. רבותי, למה קוראים להם 'ערב רב', מה זה המילה הזאת? זה מצרים? אם זה מצרים, תגיד "וגם מצרים עלו איתם".

אומר רש"י (נחמיה) - תערובת עכו"ם... מה שנקרא בשפה שלנו " מעורב ירושלמי".

היו כל מיני סוגים, איזה סוגים?
רש"י לא כותב.

אבל הזוהר הקדוש כותב {קצ"א, א} - מאן ערב רב. וכי לודים וכושים וכפתורים ותוגרמים הו, וקראן לון ערב רב.

כותב האבן עזרא {פרשת בא} - מאנשי מצרים שהתערבו עמהם. כולם מצריים, הם התערבו בתוך בני ישראל, לכן זה נקרא ערב רב.

רבותי, אני רוצה ללכת לזוהר הקדוש, בפרשת השבוע... הוא כותב דבר נורא ואיום, פשט חדש בכל נושא הערב רב וממילא נבין, בע"ה, כמה וכמה דברים, שאנו עושים בכל יום... נבין עפ"י זה, את ההפטרה שלנו... ובע"ה, נוכל להתחבר ולחבר את פורים, ביחד עם העגל וביחד עם יוסף, ותיראו כמה הדברים נפלאים...

הזוהר הקדוש בפרשת השבוע בא ואומר - דע לך, כל הערב רב, כולם זה המכשפים, החרטומים והקסמים, שהיו אצל פרעה.

כל הערב רב, שעלו ממצרים, כולם מקבוצת המכשפים שהסתובבו מסביב לפרעה.

חז"ל אומרים - מצרים היתה מלאה בכישופים ... כשמשה רבינו זרק את המטה ונהפך לנחש, צחקו עליו ואמרו לו "אצלנו הילדים לומדים לעשות סוג של כשפים כאלה" ... התחילו ללעוג לו. הביאו כולם מקלות, נעשו כולם נחשים... עד שהמטה של משה לא בלע את המטות שלהם, הם לא נרגעו... כישופים, זה המרכז של מצרים... כל הבתי ספר של החרטומים יצאו עם עם ישראל.

שואל הזוהר - מה קרה? אין עבודה במצרים?!

אומר הזוהר הקדוש, במכת כינים, הם ניסו לעשות את מכת כינים ולא עלה בידם... מה הם אמרו כל החרטומים פה אחד?

"אצבע אלוקים!"

באותו רגע שאמרו זאת, הם דבקו בקב"ה... אמרו למשה רבינו "אתה הוכחת לנו עכשיו, שאתם אנשי אמת, אנחנו רוצים לדבוק בעם ישראל וכו'".

משה רבינו, ראה בזה דבר נפלא ... אם הקוסמים והחרטומים של מצרים באים אליו, ואומרים לו "אנחנו רוצים להתגייר", משה רבינו מקבל אותם ...

כיון שראו הניסים והנפלאות שעשה משה במצרים, חזרו אל משה - משה אנחנו רוצים להתגייר ...

משה הולך לקב"ה ושואל אותו - לגייר אותם? אמר לו הקב"ה, לא כדאי. אמר לו משה, ריבונו של עולם למה לא? כיון שראו הגבורות שלך והם רוצים להתגייר, יראו גבורותיך בכל יום וידעו שאין אלוהים זולתך...

אמר לו משה - למה לא לקבל אותם?! אני לא מבין... מה אנחנו אומרים בכל יום, בעלינו לשבח, בקטע שחיבר אותו אכן?

יכירו וידעו כל יושבי תבל. כי לך תכרע כל ברך תשבוע כל לשון.

אם הם רוצים להתגייר, למה לא לקבל אותם?!

אומר הקב"ה למשה רבינו - לא כדאי... אבל אם אתה רוצה בקשה... אותו דבר היה עם המרגלים, אמר הקב"ה למשה שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען - אני אומר לך, שהארץ הזאת טובה, אבל אם אתה רוצה מרגלים, שלח לך. עד כאן דבריו של הזוהר הקדוש בתחילת הפרשה.

בספר **זרע ברך**, בפרשת השבוע, בביאור חטא העגל ... יש לו ארבע ביאורים, בביאור השלישי של חטא העגל, הוא מביא את דברי הזוהר.

רבותי, בואו נלמד פסוק בפרשת וארא {ט, א} ולא יכלו החרטומים לעמד לפני משה מפני השחין כי היה השחין בחרטום ובכל מצרים.

שואל הזרע ברך - אני לא מבין, החרטומים לא יכלו לעמוד לפני משה? מה הם מחפשים אצל משה רבינו?

החרטומים לא יכולים לעמוד בפני פרעה, שם המקום שלהם.

אומרת התורה - למה הם לא יכלו לעמוד?!

כי השחין היה גם בתוך החרטומים וגם בתוך מצרים.

למה שלא יהיה? איפה היה הדבר?
גם בחרטומים וגם במצרים... איפה היה הערב?
גם בחרטומים וגם במצרים... אז מה אתה מודיע לי פה?!

אומר הספר זרע ברך - תדע לך, החרטומים האלה במכת כינים, עזבו את מצרים, כולם התחילו לעמוד לפני משה... אמרו לו "אתה אבא שלנו" ... ורצו אחרי משה לכל מקום...

הם היו בטוחים, שאם הם רצים אחרי משה רבינו, הם מוגנים מהמכות של מצרים... הם היו בטוחים, שליד משה רבינו, שחין לא יהיה להם, למה? כי הם רוצים להתגייר... ורש"י כותב - גיירת אותם, מבלי לשאול אותי.

משה רבינו קירב אותם, אבל לקב"ה לא היה ניחה ליה בגיור הזה... מה עשה הקב"ה?
הגיעה מכת שחין, כולם עמדו לפני משה רבינו... אמרו "אם אנחנו נהיה לידו, נהיה מוגנים".

הביא הקב"ה את השחין, על החרטומים ועל מצרים!

הוא רצה להראות להם - רבותי, אתם רוצים להתקרב, אבל אני לא רוצה אתכם... לכן, עם כל הגיור של משה רבינו, בשבילי אתם נחשבים עדין מצרים.

שואל הזרע ברך - ולמה זה מופיע דוקא במכת שחין, שיופיע קודם כל, במכת ערב!

פשוט מאוד... כי הגמרא אומרת {מסכת יבמות מז, ב} - דא"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת דכתיב {ישעיה יד-א} ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב.

אם ככה יוצא, שמשה רבינו קיבל אותם... ואילו הקב"ה, לא היה מעוניין בהם. **אם ככה רבות, נוכל להמשיך הלאה:**

אומר הזוהר, אם אתה אומר לי, שערב רב, פירוש הדבר שזה תערובת של כל מיני עמים - לודים וכושים וכפתורים ותוגרמים ... בסדר גמור, אז אני מבין שקוראים לזה ערב רב.

אם אתה אומר, שהכוונה היא לקוסמים והחרטומים של מצרים, למה קוראים להם בשם 'ערב רב'? שיקראו להם חרטומים של מצרים, למה דוקא בשם 'ערב רב'?

אומר הזוהר - אני רוצה לגלות לך סוד מתורת הכישוף... כישופים לא עובדים, רק משש שעות ומחצה ביום. הכישוף מתחיל לעבוד, ברגע שהמשש נוטה לצד מערב.

גדולי המכשפים עובדים, בין שש וחצי שעות ביום, לתשע וחצי שעות ביום... שלוש שעות הם עושים את הפעולות שלהם... זה המכשפים הגדולים, כמו ינוס וימברוס.

המכשפים הקטנים, אומר הזוהר, עובדים מתשע וחצי שעות ביום, עד חצות הלילה.

אומר הזוהר הקדוש, שהחרטומים נצמדו למשה רבינו, לא רק בגלל 'אצבע האלוקים' ... הם ראו דבר אחד, שמשה רבינו, את כל המכות שלו, הוא לא נתן אחרי צהריים, מתי הוא עושה את המכות?

בבוקר...

אמרו החרטומים - את זה אנחנו לא יכולים לעשות... אפילו ינוס וימברוס הגדולים, לא מסוגלים לעבוד בבוקר... הם מסוגלים לעבוד, רק מרגע שהמשש נוטה לצד מערב.

יוצא, שמשה רבינו, כוחו גדול גם בבוקר... מוכרח שמשה גדול מאתנו ... הלכו 'הערב רב', הקוסמים, ונדבקו למשה רבינו.

אם ככה, אומר הזוהר הקדוש - עכשיו תבין טוב מאוד, מתי באו 'הערב רב' לאהרון ואמרו לו **קום עשה לנו אלהים? ויבא העם כי בשש משה לרדת מן ההר. אומרים חז"ל -** מה זה כי בשש - שש שעות. למה אתם לא באים על הבוקר?

שום דבר... הם מחכים עד חצי היום, מה קרה?!

הם לא יכולים לעבוד, רק משש וחצי שעות של היום, רק אז הם יכולים לייצר עגלים... הם לא יכולים לפני זה, עד כי בשש משה לרדת מן ההר.

הוא לא מגיע עד שש וחצי שעות של היום, מי מגיע?

ינוס וימברוס וארבעים אלף, אומר התנחומא ... למה הם?
אומר לנו הזוהר - הגדולים, עובדים משש וחצי שעות של היום, עד תשע וחצי שעות של היום. הם באו אחרי שש וחצי שעות - **קום עשה לנו אלהים.**

אומר הכלי יקר יסוד נפלא ביותר - משה רבינו לא יורד מן ההר... השטן מראה להם את מיטתו של משה רבינו, פורחת באוויר (גמרא מסכת שבת פ"ט).

מה היה צריך להיות בעם ישראל... אם עם ישראל מאמין שמשה רבינו איננו? אם עם ישראל רואה את מיטתו פורחת באוויר, מה הוא צריך לעשות? קריעה! משה איננו!

שום דבר לא... מסתכלים על המיטה ושואלים - יש סנדוויץ'?! ☺
הכל בסדר גמור... למה אתם רגועים?!

עם ישראל לא בלחץ... הכל בסדר גמור ... משה רבינו השאיר הנחיות - במקרה ואני לא חוזר, יש כאן ממלאי מקום - אהרון וחזר.

על השש שעות, מגיעים הערב רב... **קום עשה לנו אלהים!** ...מה קרה? מה אתם בעצבים? בעם ישראל כולם רגועים, מה הפאניקה?!

אומר הכלי יקר - פשוט מאוד... הערב רב ידעו... עם ישראל מחכה להוראות מאהרון וחזר...

ידעו הערב רב, שאם אהרון מתמנה להיות מנהיג על ישראל, כשמשה רבינו לא מגיע, אחרי חצי שעה מזה שאהרון נתמנה להיות מנהיג של עם ישראל, כל הערב רב עושים אחורה פנה ומתפנים חזרה למצרים... שולחים אותם לחיים טובים ולשלום.

אמרו הערב רב - מי מגן עלינו? משה רבינו היחידי שמגן עלינו, הוא לקח את התיק על עצמו.

משה רבינו לוקח את התיק של הערב רב על הכתפיים שלו...
אומר לו הקב"ה **לך רב כי שחת עמך** - החבר'ה שלך, אלה שאתה אמרת שאתה אחראי, הם עשו את הבלגן!

אמרו 'הערב רב' - תדע, שאם משה רבינו איננו ומי שעולה אחריו זה אהרון הכהן, אחרי חמש דקות, הוא קורא לינוס וימברוס ואומר להם, אתם רואים פה... בקשה, אחורה למצרים לחיים טובים ולשלום.

אמרו 'הערב רב' - אוי לנו, אם עם ישראל יתעשת ויגיד שמשה מת... אנחנו חייבים לתפור תיק, עוד לפני שמשה רבינו מגיע או לא מגיע, עוד לפני שממנים את אהרון הכהן.

על הבוקר... איך שמגיע שש וחצי שעות, מגיעים ינוס וימברוס, שני הבנים של בלעם, ראשי הקוסמים, מגיעים לאהרון הכהן ואומרים לו "אהרון, תעשה משהו במקום משה"

אמר אהרון - למה שאני יעשה משהו במקום משה, מה קרה! אהרון הולך איתם ביחד... "אין בעיות, רוצים עגל, בקשה... תביאו כולם את העגילים תשימו אותם בתוך הדלי".
מה רצה אהרון, מה המטרה שלו?
אומר הזוהר בפרשת השבוע - פשוט מאוד... רצה אהרון להבדיל אותם ולהפריש אותם מעם ישראל, אחת ולתמיד.
משה רבינו הוא המנהיג שלהם... אם קרה משהו חס ושלום, ואני המנהיג, אמר אהרון... הדבר הראשון שאני עושה, אני שולח אותם בחזרה למצרים, אני לא רוצה אותם איתי ביחד!
משה רבינו יורד מן ההר, ואומרת התורה (לב, כה) **וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרון לשמעה בקמיהם**.

אומר רש"י - פרוע. מגלה. נתגלה שמצו וקלונו, כמו (במדבר ה יח) ופרע את ראש האשה.
אמר אהרון - רבותי, תראו מי זה הערב רב! זה לא אנשים שדבקים בקב"ה, זה אנשים שדבקים במשה רבינו, בגלל הקוסמויות... ברגע שמשה איננו, הם מייצרים עגל!

הוציא החוצה אהרון, את כל הזוהמה שנמצאת בתוך הערב רב.
ואומרת התורה (שמות ה, ד) **ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשי לכו לסבלתיכם**.

אומר רש"י - תפריעו את העם ממעשיו. תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה. וכן (משל ד טו) פרעהו אל תעבר בו, רחקהו. וכן (שם א כה) ותפרעו כל עצתי, (שמות לב כה) כי פרוע הוא, נרחק ונתעב.

שואל הספר הכתב והקבלה - איך מותר לאהרון לעשות עבודה זרה, כדי להבדיל אותם?

הוא מתרץ, שהאיסור של עשיית עבודה זרה, אז, היה רק למי שעובד אותו. ליהודי אסור לעבוד אותו, בין בשיתוף ובין שלא בשיתוף. לכן נח, אסור לעבוד עבודה זרה, בלי שיתוף... אבל עבודה זרה בשיתוף, לא נאסר לבני נח, והיות והערב רב עדין נחשבים לבני נח, הלך ועשה להם את העגל, כדי שיעבדו אותו עם השיתוף ביחד עם הקב"ה.

יוצא שכל מה שעשה אהרון היה, שרצה להפריש את הערב רב, מעם ישראל. אמר הקב"ה - אתה כך עשית? אתה תהיה הכהן שלי.

ואומרת התורה, שהקב"ה ציווה להבדיל את אהרון ובניו ולהקדישו קדש קדשים... אתה רצית להבדיל את הערב רב מעם ישראל, רצית להפריש אותם, אני מפריש אותך להיות כהן לעבודתי!

אם ככה, שואל האבן עזרא 10-15 שאלות... איך עשה את זה אהרון, איך הקב"ה בחר בו, איך הוא המכפר?

התשובה היא - דוקא בגלל שהוא עשה, כדי להרחיק את הערב רב מישראל. להרחיק אותם כרצונו של הקב"ה... משה גייר אותם, בלי לשאול את הקב"ה, כך אומר רש"י.

רצונו של הקב"ה, שהם לא יצטרפו לעם ישראל... צירף אותם... ואהרון רצה להפריש אותם ולהבדיל אותם מעם ישראל.

רבותי, הבנו, עפ"י מה שאמרנו עד עכשיו, אהרון רצה להבדיל אותם לגמרי... (ברוך שאמר)

מחצית השקל

א"י בירושלמי מס' שקלים [פ"ד ה"ד] שני טעמים לנתנת מחצית השקל בכל שנה לתרומת ה'. נחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל, שנאמר וירא העם כי בושש משה, ודרשו חז"ל 'כי בא שש' ולא ירד משה, והוא אמר להם 'לסוף שש אני יורד' והם טעו למנות גם את יום הראשון שעלה, יום ז' סיון, ובאמת לא היה זה מן החשבון, ולכן חטאו במחצית היום, ולפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל. וחד אמר 'לפי שחטאו בשש שעות יתנו במחצית השקל שיש בה שש גרמוסין', מין מטבע שנקרא גרמוסין שיש י"ב ממנו בשקל שלם, נמצא ששה גרמוסין במחצית השקל.

וביאר ב'תקלין חזקוני' שהנפ"מ בין רבי יהודה לרבי נחמיה הוא אם צריך לתת דווקא מחצית השקל לזכור 'מחצית היום', או יכולים גם לתת ששה גרמוסין, לזכור שש שעות. ומה שנאמר בש"ע שיש ליתן זכר למחצית השקל, מחצית המטבע היוצא באותה העת, משמע כמ"ד שאין לדקדק על שש שעות אלא על מחצית היום.

וכלל הדברים שרבי יהודה ורבי נחמיה שוים בענין זה שמחצית השקל בא לכפר על החטא שהיה בחצי היום, אלא שזה הדגיש חצות היום וזה הדגיש שש שעות ביום. והוא פלאי, כי מה הענין להזכיר בתוך תרומתם את השעה שחטאו בו. בשלמא אם היו שוקלים את הנזם הכי זול שהביאו לעגל, והיו מוצאים שהיה משקלו מחצית השקל, היו יכולים להבין שתורמים כמשקל החטא, בא זה וכיפר על זה, אבל השעה שחטאו בו במחצית היום, מה ענין בהזכרתו, וכי היה לו יד בעצם החטא, ואולי נזכיר גם את השמש שהאירה אז בחצי היום ויביאו פרוטות כמנין שמש?

וכתב ב'ברכת השיר' בשם הרבי רבי יהונתן ז"ע שאע"פ שרק אנשים בודדים עשו את העגל, היה טענה על כל ישראל מדין ערבות, מדוע לא מחו עליהם. והנה נודע שיש שני חלקי ערבות, על הנגלות ועל הנסתרות, בשלמא על הנגלות שייך ערבות שאדם רואה את חבירו עושה מעשה רע וצריך להוכיחו, אבל הערבות על הנסתרות נתחדש רק בעברם את הירדן בכניסתם לארץ ישראל, וא"כ לכאן אין מקום להענישם על הערבות בחטא העגל, ויכולים לטעון שלא היה להם לדעת מה שהחוטאים עושים בצנעה בחשאי.

ולכן יש להביא מחצית השקל לזכור דווקא את 'מחצית היום' ו'שש שעות', שהשמש מאירה בצהריים, לא לפנות ערב כשכליאי ריגלא דתרמודאי ולא באמצע הלילה, אלא באמצע היום 'בעצם היום הזה', וככתוב בכניסת נח אל התיבה בעצם היום הזה, ועליית משה להר נבו בעצם היום הזה, והיציאה ממצרים 'בעצם היום הזה', בעיצומו של יום, וכמבואר ברש"י שרשעי דור המבול אמרו שהם ימנעו מנח להכנס אל התיבה, אמר הקב"ה, תיכנס בעצם היום הזה, נראה אותם עושים משהו. וכן עליית משה להר נבו בחצות היום, כי כן הוא הדרך כשרוצים לבטאות שהדבר נעשה לעיני כל עדת, מחכים לאמצע היום, שהכל רואים ויודעים המעשה הנעשה לעין כל. ולכן צוה הקב"ה להביא מחצית השקל, שאילו היה חטא העגל בערב או באמצע הלילה, לא היה עליך טענות, אך כיון שנעשה בחצות היום צריך כפרה גדולה

הרבי רבי יהונתן ביאר את דברי הירושלמי במהלך נוסף, כי הנה במדבר ירד מן לכל אחד, הצדיק זכה לקבל מנתו אצל פתח האהלו, וא"כ גם ביום הסתלקות של אהרן הכהן ביום א' אב, ירד מן פתח האהלו, ביום ב' אב כבר לא ירד מן עבוד אהרן, רק בעבור אלישבע הרבנית, [אם היתה עדיין בחיים]. וא"כ איך אמר להם השטן ביום י"ז בתמוז שכבר מת משה רבינו והראה להם מטתו, והרי היו יכולים לבדוק באהל של משה רבינו והיו מוצאים שירד לו מן באותו היום... וא"כ היו יודעים שהוא עדיין בחיים, ולא היו חשים לבלבולי היצר הרע כאילו הוא מת, מה עשה מלאך המות, הראה להם את מטתו של משה רבינו רק בחצות היום, שאז כבר נמס כל המן שבמחנה ישראל, דכתיב 'וחם השמש ונמס', ושוב לא יכלו לבדוק את עומר המן בפתח ביתו של משה רבינו. וזה עוד סיבה להזכיר ענין 'חצות היום' במחצית השקל, שזה גרם להם

רצינו להוסיף ענין נאה ע"פ מה שאמרו חסידים בשם הרבי רבי מנדל'ע רימנובער ז"ע, [אלו שלא נתגדלו בחצרות החסידים אין להם כלים להכילן] 'מצוה גדולה לישון בערב שבת קודש, ותמחני מדוע לא נכתב מצוה בו בעשרת הדברות'. חסידים אמרו דיבור זה בשם כמה מצדיקי עולם, הרבי רבי אלימלך ז"ע, והרה"ק מראפשיץ ז"ע. כמה אבות יש לענין זה.

והנה מעלת הענין בפשטות מובן לכל בר דעת, שאם אדם מקבל שבת מתוך עיפות ואוכל סעודת שבת בכבידות, ותוך כדי הזמירות הוא כבר יושן בשעה שאומר 'השינה משוכחת', ומיד אחר בהמ"ז כבר הולך לישון, הרי אינו יכול להתרומם בקלה עדת קדושים בזמירות ותשבחות להשי"ת, ולזכות לשעות נעלות של דביקות בהשי"ת.

אבל צ"ע מהו התוספת שהוא מתפלא שזה לא כתוב ב'עשרת הדברות' שבהם נכללים היסודות העקריים של היהדות, וכי באמת היה רוצה שיהיה י"א הדברות, ואחד מהם יהיה ענין זה שצריך לישון בערב שבת? והרי גם מצות פסח ותפילין לא כתוב בעשרת הדברות, א"כ היה לו להתפלא מדוע זה לא כתוב בתורה, איך רץ ועלה עד 'עשרת הדברות'?

אמנם לאור דברי ה'מגלה עמוקות' שהיה ענין מיוחד שחטא העגל היה בערב שבת אחר חצות, והיה הנסיון קשה מאד, כי השטן הראה להם מטתו של משה רבינו, היה קשה מאד להחזיק באמונה, שכמה וכמה ראיות והוכחות היה להם ש'זה משה האיש לא ידענו מה היה לו' וכאילו מוכרח לעשות דבר חילופי במקומו, כמבואר ברמב"ן ובכוזרי. וידוע שהיהודי הקדוש ז"ע שח עם הרבי רבי בונים ז"ע בענין הנסיונות הקשים לפני ביאת המשיח, שמתפללים עליהם 'הושענא שלש שעות' שיהיה זמן קשה להאמין באמונה פשוטה, כמו ללכת על קיר חלק, וכנודע המשל של הרבי רבי אלימלך ז"ע עם החבל שמתוח מסוף העולם ועד סופו, ומתנדנד מאד, ומי שיחזיק חזק ולא יפול, הוא ישרא. ואמר היהודי הקדוש שמי שיזכה לעמוד חזק ואיתן באותם נסיונות שבשלש שעות האחרונות, הוא נברר בבירור החזק שלפני ביאת המשיח. אמר לו הרבי רבי בונים ז"ע בחכמתו המופלגת, שיש לו עצה שברגע שהוא ירגיש שהגיעו השעות הקשות, הוא ישתה חצי סיר מע"ד [משקה המשכר] וישתכר וישן, ועד שיפוג משכרותו כבר יהיה אחרי השעות הקשות. אמר לו היהודי הקדוש, שבאמת מי שיהיה לו שכל לעשות כך, דבר טוב ויפה הוא, כי עצה נפלאה הוא.

זה שאמר הצדיק שהיה צריך שיהיה כתוב בעשרת הדברות שצריך לישון ביום שישי אחה"צ. לא היה כל חטא העגל. וכמבואר בדברי הרבי רבי יהונתן טעם ל'מחצית השקל' להורות שהדבר היה באמצע היום, בעיצומו של יום, כל אחד היה יכול לראות ולמחות, אבל מי שהיה שותה לשכרה אלא היה להם שום טענות שהיה צריך למחות, כי באמצע השינה והשכרות אי אפשר לטעות עליו שום טענות. ולכן אילו היה כתוב בעשרת הדברות מצוה לישון בערב שבת, לא היה כל ישראל שותפים באותו חטא העגל. ואילו היה אדה"ר יושן בערב שבת אחה"צ, חוה היתה דופקת בדלת להציע לו מפירות עץ הדעת, היה אומר 'ששש... לא להפריע לישון', תביאי את הפירות בליל שבת, מפירות טיש. אז הכל היה נראה אחרת. כמבואר בספר קבלה שביליל שבת היה כבר מותר לאכול מעץ הדעת.

וכן בכל ענין של שש מחלוקות וכדו', ומנסים למשוך אותך בתוך העסק 'לשם שמים', העצה הטובה והנפלאה ביותר הוא לשתות לשכרה ולהכנס לישון במיטה, 'אני שיכור כעת, נא לבא במועד מאוחר יותר', וכך יישן עד יעבור זעם. אבל אם אדם יושן והוא ב'חצי היום' בעצם היום הזה, זה יכול לגרום דברים נוראים ח"ו עד שצריך בכל שנה ושנה להביא מחצית השקל לכפר על אותו 'חצי היום' שלא ישנת... 'מכל העובר על הפקודים' 'כל דעבר על פיקודיא', מה עשוי? לא ישנו בחצי היום! כיון שלא ישנו וידעו על העגל, היה להם למחות. ה' ירחם עלינו.

(הגרי"מ רייזמן)

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם (לא, טז)
את הסיפור שאספר שמעתי מבעל המעשה בעצמו, סיפור ששזה מליונים:

לפתע, באמצע השיעור במסעדה, ניגש מלצר ומגיש לרועי כוס קפה. רועי סלסל את הברכה - כמנהג הספרדים - ולגם מהקפה.

אביו המתין עד שסיים את הברכה ואמר לו: "לא הגית את שם ה' כהלכתו. כתוב במשנה ברורה שיש להגות אותו בצורה אחרת. ואם אתה רוצה להעמיק בכוונות ולכבד את שם ה', עיין בספר זה וזה".

בקיצור, האבא מוסר לבנו במסעדה, בחלום, שיעור בגמרא ובהלכה. עד כאן פרק א'.

וכעת, ניגש לפרק ב' - הדובדבן של הסיפור.

לפני שבועות ספורים, הרב שליזינגר רבה של קרית אוננו, הגיע לנחם את הרב שרביט, בנו של ראש כולל בגני תקווה, שישב שבעה על פטירת אימו. הוא פגש שם את הרב שוורץ, רבה של קרית הרצוג, וסיפר לו את הסיפור על רועי ואביו, ושאל אותו: "איך כבוד הרב מבין את הסיפור הזה? יהודי בן שמונים וחמש שכל חייו לא שמר תורה ומצוות, סך הכל שמר שלוש שבתות סמוך לפטירתו, יושב בגן עדן ומלמד את בנו את אחת הסוגיות המורכבות ביותר בש"ס, ולא זו בלבד אלא מלמדו איך צריך לכוון בשם ה'! מה פשר הדבר?"

"האם לאבא של רועי קוראים ששון? ששון גורי?!" שאל הרב שוורץ.

"אכן כן", השיב הרב שליזינגר. "אולם מאין אתה מכיר אותו? מה לך ולו?" התפלל.

"ובכן, הסכת ושמע! לפני כמה עשרות שנים התעוררה בעיה קשה בכשרות הערוב בכל הארץ. על קצה המזלג: כאשר במקום מתגורר דייר גוי, או יהודי שאינו שומר שבת, הערוב נפסל. זו אינה חומרא בעלמא אלא הלכה פסוקה. י"ש פתרון שמופיע כבר בגמרא, לשכור ממושל העיר - שיש לו את הרשות והכוח להיכנס לכל בית שיחפוץ - את המקום. וכך אפשר לצרף את המקום לערוב. אולם פתרון זה אינו תקף בימינו, כי אין כיום מי שיכול להיכנס לכל מקום שהוא רוצה.

מה עושים?"

"יהודי מבני ברק הגה רעיון גאוני: על פי חוקי המדינה, שעוני החשמל הממוקמים בארונות החשמל בכל חדרי המדרגות, שייכים לחברת החשמל ואינן בבעלות הקבלן או הדייר. היהודי הציע לשכור מחברת החשמל אחוזים בשעונים הללו.

"רעיון גאוני, אך איך מיישמים אותו בפועל?"

והרב שוורץ ממשיך ומספר: "הלכנו, קבוצת רבנים, לראשי חברת החשמל - אין עם מי לדבר... היינו ממש לפני ייאוש. כצעד אחרון, הגענו לאדם בקרית אוננו שהיה מנהל המחוז של אזור המרכז של חברת החשמל, הסברנו לו חצי שעה שמה שאנחנו מבקשים יכול למנוע המון חילול שבת.

כשסיימנו דברינו, השיב הלה: " האמת היא שלא הבנתי מילה ממה שדיברתם, אבל הבנתי שהדבר בנפשכם ממש. יש לי בן, רועי, שבימים אלו חוזר בתשובה. לכתוב ולכבודכם קיבלתם ממני את האישור ברגע זה. ולא זו בלבד, אלא אני אדאג באופן אישי שתקבלו אישור מכל שמונה-עשר מנהלי המחוז וראשי חברת החשמל בכל הארץ.

"זה היה ששון גורי". סיים הרב שוורץ את סיפורו.

אותה שבת - שעשרים וחמש שנה קודם לכן ששון גורי פעל שתישמר כהלכתה - גרמה לו שיצא מן העולם הזה כשהוא שומר שבת כהלכתה, ולהיקבר בחלקת שומרי שבת! ופחות משלושים יום לפטירתו כבר זכה להופיע בחלום בנו וללמדו סוגיה סבוכה והלכה איך לכוון בהזכרת השם.

(הרח"ק קרלנשטיין דורש טוב)

בדרך הדורש

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, בני ובין בני ישראל את הוא לעלם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש (שם) לא. טו - יז, ויש לדקדק מדוע בהפסוק הראשון כתיב ברית עולם מלא וי"ו, ובפסוק השני כתיב לעלם חסר וי"ו, הלא דבר הוא, ויש לבאר על פי מה דאיתא בס' שבת (דף ס"ט ע"ב) אר"ה היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד, חייא בר"א אומר ומשמר יום אחד ומונה ששה ימים, ואמרין שם בגמרא דפליגי מר סבר ככריתו של עולם (ימי חול מנו תחלה) ומר סבר כאדם הראשון (שנברא בערב שבת ויום הראשון למנוי שבת היה) והנה אנו קיי"ל כר"ה דמונה ששה ימים ומשמר יום אחד, ויש לומר דכאן רמזה לנו התורה"ק הדין הזה, דמשום הכי כתבה התורה לעלם חסר וי"ו לרמוז דהאי לעולם מונתו לעלם לשון העלמה (כמו שדרשו חז"ל במסכת פסחים (דף נ"א) גבי זה שמו לעלם חסר וי"ו. ר"ל העלימהו, דאסור להזכיר שם שמים לבטלה) היינו אם נעלם ממוני יום השבת כשהולך במדבר, בכל זה ששת ימים עשה ה' וגו' בתחלה, ואח"כ וביום השביעי שבת וינפש. והוא כדעת ר"ה (קול אליהו - הגר"א)

וי"ד אם כן נשתיר השיעור דיו לכתוב י"ד:

(חנוכת התורה)

יהודי מקרית אוננו, בשם רועי גורי, חזר בתשובה לפני שנים רבות. הוא גר בבית הוריו המבורגים והללו באו אמנם מבתי עם רקע דתי, אך במהלך השנים ירדו מבחינה רוחנית, עד שהגיעו לשמירת כשרות בסיסית וקידוש בשבת. לא יותר מזה.

בחדש תשרי תש"פ, מיד אחרי ראש השנה, פנה רועי לאביו, שהתקרב לגיל שמונים וחמש, ושהה ב'תל השומר' מאחר ולא חש בטוב, ואמר לו: "אבא יקר! אולי נעשה צעד קטן להתחזק בשמירת שבת?". "אחשוב על זה", השיב האב. כעבור כמה ימים פנה לבנו והודיע: "אני הולך על זה. החל מהשבת הזאת אני מעוניין לשמור שבת כהלכתה".

רועי ניסה להסביר לאביו שלשמור שבת כהלכתה אין פירושו לאכול געפילטע פיש וחמין. "זהו דבר מורכב ורציני", אמר, ולכן המליץ שלא ללכת בהתחלה בגדול ידי, אלא בשלבים: תחילה לא לחלל שבת בפרהסיה, ולאט לאט, צעד אחר צעד, לשמור שבת גם בתוך הבית.

"בני יקירי!", השיב האב: "אני רציני! אני הולך על זה בגדול, עד הסוף. אני מעוניין לשמור שבת כהלכתה".

ב'שבת שובה' האב כבר השתחרר מבית החולים לביתו, ובמשך כל השבת הוא בקש מבנו להיות צמוד אליו ולהורות לו מה מותר ומה אסור. במוצאי שבת ביקש מבנו לקבוע חברותא וללמוד איתו הלכות שבת. בקיצור, האיש היה רציני.

כך, מתוך שמירת שבת וחג, עברו יום כיפור, חג סוכות, שבת חול המועד ושמחת תורה. בכ"ד תשרי, מוצאי איסרו חג, האיש הלך לעולם שכולו טוב.

וכאן התעוררה שאלה, שהופנתה אל רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל: האיש לא שמר שבת כל חייו. הוא גם לא חזר בתשובה. סך הכל הוא שמר את שלוש השבתות האחרונות בחייו. האם לקבור אותו בחלקת שומרי שבת?

רבי גדליה הויניסברג נכנס עם הבן רועי אל רבי חיים, שהתרגש מאוד מהסיפור והורה על אתר: "יש קונה עולמו בשעה אחת. לקבור אותו בחלקת שומרי שבת".

זה היה, כאמור בכ"ד תשרי".

ככ"ג חשוון, יום לפני סיום ה"שלושים", האב נגלה אל בנו בחצי הלילה בחלום, ומבקש ממנו: רועי! בא נצא למסעדה". רועי ניסה לסרב: "אני שבע", אך האב הפציץ בו: "אני מבקש ממך", והשניים יצאו למסעדה.

הם התישבו ליד שולחן ריק, והאבא מבקש: "רועי! תעשה ברכה ותאכל".

"אבא! אין מה לאכול".

"עוד רגע יהיה", השיב האב בחיך, והוציא מתחת השולחן שתי גמרות גדולות - מסכת נדה, אותה למדו אז ב"דף היומי". רועי היה לומד את הדף היומי בחברותא עם אברך מבוגר, והתקשה להבין את כל החשובות המסוככים שהיו בסוגיה שלמדו אז. והאבא, לא פחות ולא יותר, מסביר לרועי בשפה ברורה את כל החשובות, ממש מתוק מדבש.

"בבקשה תחזור על מה שלמדנו", ביקש האב מבנו.

לאחר שחזר על הדברים, לא התאפק רועי ושאל את אביו: "אבא יקר, הרי לא פתחת גמרא מימך. איך אתה יודע להסביר לי את כל החשובות המורככים והמסוככים הללו?"

"בני יקירי!" השיב לי אבא, "כל יום שלמדת אתה למטה - התעליתי יחד איתך למעלה! לימדו אותי למעלה מה שלמדת למטה!"

לא יאומן כי יסופר!

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ותנו איש כפר נפשו לה' כפקד אתם ולא יהיה בהם נגף כפקד אתם: (ל' יב)

הקשה בפני אר"י כאן על פירש"י ז"ל שכתב אל תמנם לגלגלות אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים, ואילו בסמוך פירש"י כל העובר על הפקודים - דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אשר יעבור תחת השבט, וכן תעבורנה הצאן על ידי מונה. משמע מדבריו אלו ההאנשים נמנין זה אחר זה ע"י העברה ככני מרון בעצמם. ותי' דהכי פירושו, דבתחילה יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים, ואל תמנם בתחילה לגלגלות כי הנגף שולט במנין הגלגלות בלא מחצית השקל תחילה, אמנם מחשש פן לא יתנו כולם שקלים, כי יהיו רשעים וצרי עין, לכך א"ל אה"כ כל העובר על הפקודים וגו' יתנו וגו' לכפר על נפשתיכם, ר"ל בואת תדע מי נתן ומי לא נתן דאח"כ תעבירם על הפקודים ותמנם לגלגלותם שנית, ואז מי שכבר נתן מחצית השקל יהיה לו לכפר על נפשו, שלא ישלחו בו שוב הנגף, דאע"פ שנמנה עכשיו שנית לגלגלות, לא יזיק לו כלל. אבל מי שלא נתן מחצית השקל, אוי ישלחו בו הנגף כי נמנה לגלגלות ולא כיפר בעד נפשו תחילה, ומכא מורא זו בודאי כולם יתנו מחצית השקל תחילה כדי שלא יזיק להם מנין הגלגלות שאח"כ. (בא ישועה ונחמה)

הרכה למעשה

בענייני
הפרשה והזמן

ההלכות נערכו
ע"י בעל 'חוקי חיים'
ונמסרו ע"י 'חדר הוראה'
ירושלים עיה"ק

הלכות שבת - המצוות בענייני ה'טשולנט'

טשולנט בשבת

מצות אכילת טשולנט

הטמנה אף כאשר כל המאכל מכוסה בטשולנט, אלא שנחלקו בטעם ההיתר וכיבואר.

יד. ו"א הטעם, שאין ענין לאדם שהמאכל יהיה דוקא מוטמן בתוך החמין ויקבל טעם, אלא כוונתו הוא שהמאכל יהיה גם הוא על האש ויהיה חם, ונמצא שהוא רק כאילו נתן שני מאכלים על האש (הגרשז"א שש"כ ח"ב פמ"ב סעיף ס"ג, שו"ת שרגא המאיר ח"ד סי' ס"ג).

טו. ו"א טעם ההיתר הוא, שרוצים דוקא שהטשולנט יתן טעם במאכל המעוטף, ובאופן זה הכל נידון כתבשיל אחד ואינו נידון כהטמנה, אלא שלפי טעם זה צריכים להקפיד לעשות נקבים בעטיפה בערב שבת בכדי שרוטב הטשולנט יוכל ליכנס ולהתערב במאכל (שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' י"ז, שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' מ"ז, שבות יצחק הטמנה פ"כ בשם הגריש"א).

טז. ובכל אופן אם אין המאכל מכוסה לגמרי אינו נקרא הטמנה ומותר (רמ"א רנ"ג ס"א, ומ"ב שם ס"ק ס"ט).

יז. 'קישקע' או ביצה בטשולנט. מאכלים שדרכם לבשלם בעטיפתם או קליפתם כגון 'קישקע' או ביצה מותר להטמין בתוך הטשולנט בערב שבת לכו"ע שהרי כך הוא דרך בישולם (שו"ת מנח"י שם, חוט שני פכ"ח סק"ד).

יח. דוקא מערב שבת. כל הנ"ל מותר דוקא כשהכניסו את המאכל בערב שבת, אבל בשבת עצמו אסור להכניס מאכלים הנ"ל כשלא היו על האש, לתוך הטשולנט שעל האש, אפילו דבר יבש, משום איסור 'נתינה תחילה'.

סיר לבישול איטי - 'קראק פאט

יט. מצוי בזמנינו סוג של 'סיר איטי' העשוי משני קדירות, הפנימי הוא כלי חרס, ויושב בתוך כעין קדירה חיצונית באופן שהדפנות של החיצונה מכסות דופני קדירה הפנימי, ויש לפעמים גם 'גופי חימום בדפנות'.

כ. ודנו הרבה פוסקים בדין כלי זה מאחר שיש בה חששות איסור שיהיה, חזרה והטמנה (עי' מנחת שלמה ח"ד סי' ל"ד אות ה', שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' נ"ב ונ"ג, תשובות והנהגות ח"ג סי' ק"ו ועוד).

כא. ולכן כדי לצאת מכל ספקות ושאלות, יש להקפיד על כמה דברים בזה:

כב. יש להניח הפסק של נייר אלומיניום עבה בין קדירה הפנימית לחיצונית באופן שמפסיק בתחתית וגם דפנות הקדירה, ושיהיה בולט למעלה ונראה קצת מציץ מבין שני הקדירות. [אפשר להשתמש בתבנית אלומיניום גדול וחתוך בפינות כך שיכול להכניסו בפנים הקדירה החיצונה].

כג. יש גם לשים איזה דבר תחת הקדירה הפנימית כדי להגביהו קצת, כך שהדפנות של הקדירה הפנימית יהיו מגולות יותר מהרגיל [אפשר לשים כדורים של 'נייר כסף', או כגון קופסת קטנה של טונה כשהיא ריקה או לדוגמא מכסים [אדומים] של 'קפה נמס'].

כד. לכתחילה גם יש לכסות הכפתור שמא יגביה מ'נמוך' לגבוה;

כה. וכל זה חוץ מהמבואר לעיל תנאי 'חזרה' כשרוצה לעשות חזרה בשבת, והם שיהיה מבושל כל צרכו (אות ט'), ודעתו להחזיר (אות י'), ועודו בידו (אות י"א), ותנאי 'שהיה' שיהיה חצי מבושל קודם שבת כשאינו גרוף (אות ג').

הגסה וקירוב בישול

תבשיל שלא נתבשל כל צרכו

כו. להגיס. המגיס בשבת טשולנט שעומד על גבי אש ואינו מבושל כל צרכו עובר על איסור בישול מן התורה, שההגסה מקרבת את הבישול, ולכן אסור להגיס קדירה כזאת, ואפילו אם אינו עומד על האש והיד סולדת בו אסור (שו"ע ש"ח סי"ח), ומ"מ אם עבר והגיס בדיעבד לא נאסר הטשולנט כשהיה עכ"פ מבושל כמאכל בן דרוסאי שהוא חצי מבושל (ביאה"ל שם).

א. מצוה להטמין מאכל לשבת כדי שיאכל חמין בשבת כי זהו מכבוד ועונג שבת (רמ"א סי' רנ"ז ס"ח), וכל בעל נפש לא יסור ממנהג ישראל להטמין חמין לשבת ולקיים מצות עונג שבת כאשר נהגו אבותינו מעולם (מ"ב סקמ"ט), ולכן גם בקיץ במקומות החמין יש להקפיד על זה.

ב. חולה ל"ע או מי שמזיק לו החמין, מספיק לו לאכול צונן (מ"ב סקמ"ח), אבל מי שאינו מזיק לו רק שאינו אהוב עליו אין לו לבטל מנהג אבותינו (חוט שני ח"ב פכ"ח סק"ב).

מדיני שהיה, חזרה והטמנה

שהיה

ג. חצי מבושל. כדי שיהיה מותר להשהות קדרה על האש מערב שבת לתוך השבת חייבים א' משני תנאים. האחד, יש לוודא שהטשולנט יהיה מבושל לכל הפחות כמאכל בן דרוסאי שהוא חצי בישול, בערב שבת (סי' רנ"ג ס"א) בזמן השקיעה (הגרשז"א מנחת שלמה ח"ב סי' ל"ד אות ט').

ד. גרוף. כשמבושל פחות מהנ"ל, צריכים לכסות את מקור האש, ורוב פוסקים ס"ל דדי לכסות הגז בכיסוי פח [בלעך] (שו"ע הרב סי' רנ"ג קו"א ס"י, שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' נ', שו"ת שבט הלוי ח"א סי' צ"א) וכך מנהג העולם.

ה. וכשיש כיסוי על מקור האש, אין צריכים לכסות גם כפתורי הגז, ומ"מ י"א דטוב גם לכסות הכפתורים כדי שיהיה היכר במקום חיתוי (שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' צ"ב).

ו. פלטה חשמלית לשבת, שאין בה דרגות שונות של חום, נחלקו הפוסקים אם צריכים לכסותה עם 'בלעך', רוב הפוסקים ס"ל שאין צריכים לכסותה מכיון שאינה מיועדת כלל לבשל עליה (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' ע"ד ושו"ת שבט הלוי ח"ה סוף סי' ל'), וי"א דמ"מ צריכים לכסותה בנייר אלומיניום עבה דכיון שאין כאן היכר לא פלוג רבנן (הגרשז"א).

חזרה

ז. כדי שיהיה מותר להחזיר קדרה על האש בשבת ישנה ד' תנאים וכפי שיבואר:

ח. גרוף וקטום. אסור להחזיר קדרה על האש אלא א"כ האש גרוף וקטום דהיינו שהאש צריך להיות מכוסה (שו"ע סי' רנ"ג ס"ב), ואם עבר והחזיר כשהאש לא היה מכוסה, צריך להסירה מהאש (חזו"א סי' ל"ז סק"ו).

ט. מבושל כל צרכו. עוד תנאי להתיר חזרה הוא שהתבשיל כבר מבושל כל צרכו, שאם לא כן אסור משום בישול (רמ"א רנ"ג ס"ב), ואם הטשולנט כבר מבושל והצטנן, צריכים לוודא שלא נצטנן לגמרי דאל"כ אסור להחזיר.

י. דעתו להחזיר. כשמסירים הקדרה מעל האש צריכים לכוון שדעתו להחזיר (רמ"א שם), ובדיעבד אם הוא עדיין בידו ולא היה דעתו להחזיר ונמלך להחזיר, לעת הצורך מותר (מ"ב סק"ו).

יא. עודו בידו. גם צריכים לדקדק שלא להניח הקדרה במקום שהדרך הוא להניח אותה כשנגמר בישולו כגון על הקרקע (שו"ע שם), במקרה (חוט שני) או על אדן החלון, דאם הניח אותה על הקרקע אסור להחזירו על אש, אבל אם הניח אותה על כסא ודעתו להחזירו (ביאה"ל שם ד"ה ודעתו) מותר, ויש מתירין בהניח על כסא אפילו לא היה דעתו להחזיר (חזו"א סי' ל"ז סק"ב).

יב. ואם הניח הקדרה על השיש נחלקו הפוסקים, יש מתירים להחזיר (הגרשז"א, ארחות שבת פ"ב סמ"ז), ויש אוסרים (שם).

קוגל עטוף בנייר בטשולנט

יג. בערב שבת מותר ליתן מאכל כגון קוגל וכיוצא בה עטוף בנייר אלומיניום או נייר אפיה לתוך קדירת טשולנט, ואין בזה משום איסור

החום שנשאר בו (שו"ע הרב ש"ח ס"ט) אפילו אם הוא פחות מיד סולדת בו (רמ"א ש"ח ס"ט).

מב. כלי שני. ואם המים לא היו על האש אלא היו מונחים בכלי שני כגון בתרמוס אסור להוסיף מים אלו לטשולנט העומד על האש אפילו אם

עדיין לא הצטנן המים שהרי דינו כנתניה בתחילה, האסור בשבת.

מג. לערות מים חמים מהמיחם לתוך הטשולנט. מותר לערות מים מקדירה העומדת על האש ישירות אל תוך קדירת טשולנט, מדין חזרה, אולם רק באופן שהאש מתחת הטשולנט גרוף וקטום (שו"ע רנ"ג ס"ד).

מד. ויש בזה שני אופנים, האחד שמסירים המים מהאש ומערים מקדירת מים ישיר לטשולנט שעדיין עומד על האש, והשני שמביאים קדירת טשולנט אל המיחם מים ופותחים הברז של מים ונכנס ישיר לטשולנט.

מה. בשני אופנים הנ"ל צריכים לזוהר לכתחילה לערות המים בגובה באופן שלא יעלו אדים מקדירת טשולנט בשרי לברז של המיחם, שאם לא כן יקבל הברז בליעות בשריים ע"י ההבל שלמטה המתערב עם הניצוק ועולה למעלה (פמ"ג יו"ד סי' ק"ה משב"ז סק"ו, יד יהודה קצר סק"א), ומ"מ בדיעבד לא נעשה בשרי, ומותר להכין מן המים קפה ולהוסיף בו חלב (הכ"א).

מו. לערות מכלי, ומכלי לטשולנט. נחלקו הפוסקים אם מותר להוסיף מים חמים ע"י ששופכים מים ממיחם העומד על האש לכלי ריק, ומערים המים מהכלי לטשולנט, י"א שמותר (הכרעת מ"ב, שער הציון רנ"ג סקמ"ז, הגרשז"א, שש"כ פ"א הערה מ"ד, שו"ת אבן ישראל ח"ח סי' כ'), וי"א שאסור (דעת המחבר רנ"ג ס"ד, פמ"ג א"א סק"כ, שו"ע הרב סעיף י"ד), ולכן אין למהר להקל בזה (שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' צ"ג).

מז. יש עצה להסיר כיוסי קדירת הטשולנט ולשפוך קצת מים מהמיחם לתוך הכיוסי כשהוא הפוך, ומהכיוסי לשפוך לטשולנט, והוא מותר לכו"ע מאחר שהכיוסי חם שהיה עומד על האש (מאור השבת סי' סקמ"ט).

מקרים וטעויות

הוריד הטשולנט בטעות

מח. אם היו לו שתי קדירות על הבלעך או על הפלטה, ובלייל שבת בטעות הסיר ה'טשולנט' במקום המרק עוף' ולא היה דעתו להחזירה שחשב שהוא המרק, נחלקו הפוסקים בדינו, י"א דמותר להחזירה שכיון שלא נתכוון להסירה כלל נחשב כנטלה על דעת החזירה, וגם לסמוך על דעת הר"ן שמתיר חזרה בשבת כשניטלה בשבת (הגרשז"א, שש"כ ח"ג פ"א ס"כ). וי"א שאסור מאחר שנטל בדעת שלא להחזירה (חוט שני ח"ב פכ"ז סק"א).

כתבה האש או נכבה הפלטה

מט. כתבה האש שתחת הקדרה או נכבה הפלטה בשבת ורוצה להעביר האוכל למקור אש אחרת ולא נצטנן לגמרי, מותר להעבירה לאש אחר אם הוא גרוף וקטום (הגרשז"א, שש"כ פ"א הערה ס"ט, אג"מ או"ח ח"ד סי' ע"ד בישול ל"ח).

נ. וכן הדין באופן שהיה הפסקת חשמל, ואחר זמן נדלק החשמל באופן המותר, שא"צ להוריד המאכל (הגרשז"א, מכתב אוצרות השבת עמ' ת"א).

נא. מי שחימם טשולנט מערב שבת, ונתנה על הפלטה ושכח להכניס התקע, וכן בסיר איטי, או ששכח להדליק אש תחת הבלעך, ולא נצטנן לגמרי, מותר להעבירו למקור אחר של אש שהוא גרוף וקטום, (מנחת שלמה ח"ב ל"ד אות י"ז, מנחת שי עמ' שט"ו).

מדיני בשר בחלב

חלה על קדירת טשולנט

נב. המניח חלה על קדירת טשולנט לחממה, י"א שנעשית החלה בשרי עד כדי שאם אוכלים אותו צריכים להמתין שש שעות לפני אכילת מאכלים חלביים (מור הגר"מ בראנדסדארפער זצ"ל), והוא ע"פ השיטות הס"ל דלא אמרינן נ"ט בר נ"ט בשעת בישול (חור"ד יו"ד סי' צ"ה סק"א, רע"א בתשו" סוף דו"ח למס' כתובות).

נג. אבל דעת רוב פוסקים שלכל היותר הרי דינו כטעם ראשון של בשר דרך כלי ולכתחילה לא לאכלו עם חלב ממש, אבל לא לענין המתנת שש שעות, חוץ מזה שהרבה פוסקים אכן נוקטים דדינו כנ"ט בר נ"ט (שו"ת בית אפרים יו"ד סי' ל"ז).

נד. לכתחילה אין לערב חלה זו עם חלב, ולכן אין לטגנו במחבת עם חלב, ומ"מ בדיעבד כשעירבו עם חלב, אם החלה היתה עומדת על המכסה במקום שמשם יוצא זיעת טשולנט ממש, נאסרה החלה, אבל אם היתה במקום שאין יוצא משם זיעה, יש על מי לסמוך להתיר החלה.

כו. להוציא מאכל. ולכן אסור להוציא בשבת קצת טשולנט מהקדרה כשאינו מבושל כל צרכו ואפילו כשאינו עומד על האש, שהרי בהוצאת הכף מערב הטשולנט ומקרר את בישולו (שם), ואסור עכ"פ מדרבנן.

תבשיל שנתבשל כל צרכו

כז. עומד על האש. תבשיל שודאי נתבשל כל צרכו [בספק צריכים להחמיר (רמ"א סי' רנ"ט ס"ז)], דעת המחבר דמותר להגיס אפילו כשעומד על האש (ש"ח סי"ח), וכן מותר להוציא מאכל מהקדרה ע"י כף (מ"ב ס"ק ק"ג).

כט. אבל יש מחמירים לאסור להגיס או להוציא ע"י כף כשהסיר עומד על האש (כל בו וא"ר הובא במ"ב ס"ק ק"ג), אמנם ע"י מזלג (חוט שני פכ"ט עמ' קצ"ו) או להוציא המאכל בכף רק מלמעלה מותר.

ל. אינו עומד על האש. וכשאינו עומד על האש ונתבשל כל צרכו מעיקר הדין מותר להגיס, ומ"מ כתב הרמ"א דלכתחילה יש לזוהר ולהחמיר (רמ"א שם) עכ"פ בהגסה ממש אבל להוציא בכף אין להחמיר כלל (מ"ב ס"ק ק"ז) אפילו להוציא מתחתית הקדרה (אג"מ ח"ד סי' ע"ד בישול אות ח').

לא. כשמוסיפים מים חמים לטשולנט העומד על האש (עי' אות מ') לכתחילה יש לזוהר לשפוך המים בנחת ובמתינות כדי שלא יתערב הטשולנט בעת שפרכת המים ויהיה כהגסה (הגרשז"א, שש"כ פ"א סעיף ט"ז).

כשעומד על האש

לב. בלעך - פח. כשעומד על 'בלעך' [פח], רוב הפוסקים ס"ל דגז המכוסה ב'בלעך' נקרא 'גרוף' ומותר להשהות ולהחזיר קדרה בשבת כשקיים שאר תנאי שהייה וחזרה (שו"ע הרב סי' רנ"ג קו"א ס"י, שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' נ', שו"ת שבט הלוי ח"א סי' צ"א) וכך מנהג העולם, אבל דעת החזו"א דאינו נקרא גרוף שהרי בלעך המצוי אין החום מתמעט כ"כ, ולכן אפילו כשיש בלעך, אם הוריד הטשולנט ממנו בשבת אסור להחזירה (חזו"א או"ח סי' ל"ז סקט"ו).

לג. ולכן לדעת החזו"א אם עומד הטשולנט על האש ורוצה להגיס או להוסיף מים כשמבושל כל צרכו, עדיף להגיס הטשולנט כשהוא עומד על האש מאחר שאינו אלא חומרא בעלמא כנ"ל, שאם היו מורידים הטשולנט מהאש כדי להגיס כשאינו על האש, אסור להחזירו לאש כדין אינו גרוף.

לד. אבל לפי מנהג העולם הנ"ל דע"י 'בלעך' נקרא 'גרוף', עדיף להוריד הטשולנט מהאש כשמבושל כל צרכו, ולהגיס כשאינו על האש ואז להחזירה, בכדי לחוש למחמירים לא להגיס כשעומד על האש (אות כ"ט). לה. אמנם אם הקדרה גדולה וכבדה, כגון בשיבה, במלון או בקייטרינג, אפשר לסמוך על דעת החזו"א ולהוציא ממנה אפילו כשעומד על האש, כשהוא מבושל כל צרכו, כשנזהרים שלא לערב אפילו מעט בקדרה (שו"ת שבט הלוי ח"י סי' י"א אות ב').

לו. כשעומד על בלעך, מותר להזיז הקדרה למקום בלעך שאין אש תחתיו ונחשב אז כאינו עומד על האש כל שאינו אפילו סמוך לאש (שו"ת אג"מ שם אות י"א) ולהגיס או להוסיף מים שם, ואז להחזירה למקום האש. לז. כשעומד על 'פלטה חשמלית', כל הפלטה נחשב כעומד על האש וצריך להסיר הטשולנט ממנה כדי להגיס או להוסיף מים (הגרשז"א, שבות יצחק בישול פמ"א אות ב' סק"ו).

לכסות הטשולנט בכיוסי בשבת

לא. אינו מבושל כל צרכו. כשנותנים כיוסי על קדרה זה ממנה את הבישול, ולכן אסור לתת כיוסי על קדרה כשהמאכל אינו מבושל כל צרכו (שו"ע סי' רנ"ד ס"ד, ורנ"ז ס"ד) ואפילו כשאינו עומד על האש (ביאה"ל רנ"ז ס"ד ד"ה גורים).

לט. מבושל כל צרכו. ואם התבשיל מבושל כל צרכו ועומד על האש, י"א דאסור לתת כיוסי עליו (שו"ת אג"מ שם אות י'), שביתת השבת מלאכת בישול סקפ"א), ורוב פוסקים נוקטים דמותר מאחר שאינו מעשה הגסה בידים (קצות השלחן סי' קכ"ד בדה"ש סק"י, הגרשז"א, חוט שני שם עמ' קצ"ז).

מ. שכיח מאד שאדם רוצה להוסיף מים לטשולנט שלא יתייבש או יישרף, ויש כמה איסורים שצריכים לזוהר מהם, ולעשות רק באופן המותר וכיבואר.

מא. מים קרים. אסור להוסיף מים שאינם מבושלים לתוך טשולנט משום איסור בישול, וכן אין ליתן מים מבושלים שהיו על האש והצטננו, לדעת המחבר כשנצטנן לפחות מיד סולדת בו [80°C] שהוא שיעור יס"ב לחומרא (שו"ת אור לציון ח"ב פ"ל הערה י"ב) [שו"ע סי' ש"ח ס"ד], ולדעת הרמ"א כל שלא נצטנן לגמרי, דהיינו כל שהוא עדיין ראוי לאוכלו מחמת